

रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले
वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिको अध्ययन

तुलबहादुर वली

परीक्षा रोल नं. २८२६५२/२०६९
त्रि.वि.दर्ता नं.९-२-६००-४४-२००६

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा
अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको पाठ्यांशको
नेपा.शि. ५९८ को प्रयोजनार्थ प्रस्तुत

शोधप्रस्ताव

शिक्षाशास्त्र केन्द्रीय विभाग
नेपाली भाषा शिक्षा विभाग
त्रि.वि. कीर्तिपुर
काठमाडौं
२०७४/२०१८

प्रतिबद्धता पत्र

यस शोध प्रतिवेदनभित्रका सामग्रीहरू कहीं कतैबाट साभार गरिएको छैन । यसका कुनै पनि अंश अन्य प्रयोजनका लागि उपयोग र प्रकाशनमा आएका पनि छैनन् । तसर्थ यो शोध प्रतिवेदन नितान्त मौलिक भएको प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछु ।

मिति : २०७४/१२/०१

Date March 15, 2018

.....

तुलबहादुर वली
शोधार्थी

शोधनिर्देशकको सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली भाषा शिक्षा विभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको नेपा.शि. ५९८ पाठ्यांशको प्रयोजनार्थ तयार पारिएको प्रस्तुत “रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातका अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिको अध्ययन” शीर्षकको शोधकार्य शोधार्थी तुलबहादुर वलीले मेरो निर्देशनमा रही तयार पार्नु भएको हो । परिश्रमपूर्वक तयार पार्नु भएको यस शोधपत्रलाई आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

.....
श्री गणेशबहादुर वोहरा
(शोध निर्देशक)

मिति : २०७४/१२/१५
Date : March 29, 2018

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
शिक्षाशास्त्र केन्द्रिय विभाग
नेपाली भाषा शिक्षा विभाग
त्रि.वि. कीर्तिपुर

स्वीकृतिपत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली शिक्षाअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको नेपा.शि. ५९८ पाठ्यांशका निम्ति यस विभागकी छात्र तुलबहादुर वलीद्वारा “रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिको अध्ययन” शीर्षकमा तयार गरिएको यो शोधपत्र स्नातकोत्तर उपाधिका लागि उचित ठहरिएकाले स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति

क्र.स.	नाम	हस्ताक्षर
१.	प्रा.डा. रामप्रसाद भट्टराई (विभागीय प्रमुख)
२.	प्रा.डा. राजेन्द्रप्रसाद पौडेल (शोध विशेषज्ञ)
३.	श्री गणेशबहादुर वोहरा (शोध निर्देशक)

मिति : २०७४/१२/३०

Date : April 13, 2018

कृतज्ञता ज्ञापन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली भाषा शिक्षा विभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको नेपा.शि. ५९८ पाठ्यांश पुरा गर्न प्रस्तुत शोधपत्र तयार पारिएको हो । यो शोधपत्र तयार गर्ने सन्दर्भमा आफ्नो अत्यन्त व्यस्त जीवनमा पनि मलाई अमूल्य समय, समुचित सुझाव, सल्लाह र मार्ग निर्देशन दिनु भई यो शोधकार्य लेखनमा उपयुक्त निर्देशन दिँदै लेखन कार्यलाई सफल बनाउन प्रेरणा दिनु भएकोमा प्रस्तुत शोधकार्यका शोध निर्देशक आदरणीय गुरु श्री गणेशबहादुर वोहरा ज्यूप्रति हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्दछु ।

शोधपत्र लेखनदेखि नै आफ्नो अमूल्य समय, सुझाव तथा सल्लाह दिई उत्प्रेरित गर्नु हुने आदरणीय गुरु विभागीय प्रमुख प्रा.डा. रामप्रसाद भट्टराई ज्यूप्रति आभार व्यक्त गर्दछु, साथै आफ्नो महत्त्वपूर्ण समयका बाबजुद पनि आवश्यक सल्लाह सुझाव दिई सहयोग पुऱ्याउनु हुने विभागका गुरु तथा गुरुआमाहरूप्रति धेरै-धेरै धन्यवाद दिन चाहन्छु । शोधपत्र लेखनका क्रममा सामग्री सङ्कलन गर्नका लागि सहयोग गरिदिनु हुने रोल्पा जिल्लाका सामुदायिक विद्यालयका प्र.अ., शिक्षक, शिक्षिकाका साथै विद्यार्थी भाइ बहिनीहरूप्रति आभारी छु ।

जीवनमा सदा इज्जत र प्रतिष्ठाका लागि सङ्घर्ष गर्नु पर्दछ भन्ने अती उपदेश दिँदै विभिन्न व्यावहारिक र आर्थिक समस्याहरूसँग सङ्घर्ष गरेर आफ्नो अमूल्य समय श्रम र पसिना खर्चेर सदा स्नेह, माया र ममताले मलाई यस अवस्थासम्म ल्याइ पुऱ्याउन साथ दिई सहयोग गर्ने मेरी जीवन साथी चेतना खड्का (वली) र सम्पूर्ण घरपरिवार तथा मेरा आदरणीय ससुरा रगवीर खड्का, सासु धनकुमारी खड्का, साला जगत खड्का लगायत सम्पूर्ण घरपरिवार तथा मेरो अध्ययनका क्रममा मलाई सधैं सल्लाह सुझाव, सहयोग र हौसला बढाई मेरो पढाइलाई अधि बढाउन सहयोग पुऱ्याउने सम्पूर्ण साथी आफन्तप्रति म सदैव ऋणि छु ।

अन्त्यमा यस कार्यका लागि पुस्तकालयबाट आवश्यक शोधपत्र उपलब्ध गराउनु हुने मेडम तारा अधिकारी र प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा सहयोग गर्नुहुने सहपाठी मित्रहरू लगायत त्रिभुवन सिंह घर्ती, पुरण पैन्तोला, रम्जना पुन र सुशिला गौतमप्रति विशेष धन्यवाद प्रकट गर्दै शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली भाषा शिक्षा विभाग समक्ष पेश गर्दछु ।

.....

शोधार्थी

तुलबहादुर वली

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग

त्रि.वि. कीर्तिपुर ।

शोधसार

शोधशीर्षक 'रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिको अध्ययन' शीर्षकमा प्रस्तुत शोधपत्र त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली भाषा शिक्षा विभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह एम.एड. दोस्रो वर्षको नेपा.शि. ५९८ पाठ्यांशको प्रयोजनका लागि तयार गरिएको हो ।

यस 'रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिको अध्ययन' शीर्षकको शोधपत्रका उद्देश्यहरू कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरू पत्ता लगाउनु, कक्षा सातमा अध्ययनरत छात्र र छात्राले वाक्यगठनमा त्रुटिको तुलना गर्नु र कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको सुधारका उपायहरू सुझाउनु रहेका छन् ।

अनुसन्धानलाई निश्चित उद्देश्य प्राप्त गर्नु अपनाउने नमुना छनोट, तथ्याङ्क सङ्कलन र विश्लेषण गर्ने प्रक्रिया अध्ययन विधिभित्र पर्दछ । यस अध्ययनमा प्राथमिक र द्वितीयक स्रोतबाट तथ्याङ्क सङ्कलन गरी व्याख्या तथा विश्लेषण गरिएको छ । यस अध्ययनमा पुस्तकालयीय क्षेत्रीय अध्ययन विधिको प्रयोग गरी प्रश्नावलीको माध्यमबाट सात वटा विद्यालयका ७० जना विद्यार्थीहरूलाई नमुनाका रूपमा लिई तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने कार्य गरिएको छ । वस्तुगत, विषयगत र स्वतन्त्र लेखन जस्ता प्रश्नहरूको उत्तरपुस्तिकाको आधारमा वनर्णात्मक विधिको प्रयोग गर्दै सरल र स्पष्ट भाषामा व्याख्या तथा विश्लेषण गरिएको छ ।

रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनका क्रममा गर्ने त्रुटिहरूको परीक्षण गरी सकेपछि नतिजाको व्याख्या र विश्लेषणबाट आएका निष्कर्षहरू समेत यस अध्ययनमा समावेश गरिएको छ । ती निष्कर्षहरू : वाक्यगठनका आठओटा तत्त्वहरू (लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव, वाच्य र आदर) मध्ये कम त्रुटि वचनमा र सबैभन्दा बढी त्रुटि पक्ष र कालमा गरेको छ । त्यसैले नेपाली भाषा सिक्ने उपयुक्त वातावरण र दक्ष शिक्षक एवम् उपयुक्त शिक्षण प्रक्रिया अपनाउनु पर्ने खाँचो सबैभन्दा बढी महसुस गरिएको छ । लिङ्गगत रूपमा हेर्दा रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातका विद्यार्थीहरूले न्यून त्रुटि गरेका छन् जसका छात्राको तुलनामा छात्रले कम त्रुटि गरी राम्रो गरेको पाइएको छ । वचनसम्बन्धी वाक्यगठनका क्रममा पनि छात्राको दाँजोमा छात्रले राम्रो गरेको देखिन्छ । वाक्यगठनका तत्त्वहरूमध्ये पुरुषका आधारमा छात्राले भन्दा छात्रले बढी त्रुटि गरेको देखिन्छ । कालका आधारमा हेर्दा छात्रले भन्दा छात्राले बढी राम्रो गरेका छन् । पक्षका आधारमा हेर्दा छात्रले भन्दा छात्राले कम त्रुटि गरेको भए तापनि छात्र र छात्रा दुवैले धेरै त्रुटि गरेका छन् ।

स्वतन्त्र लेखनका आधारमा हेर्दा रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूमा कम त्रुटि गरी राम्रो गर्नेमा छात्राको तुलनामा बढी छात्र रहेको पाइयो भने बढी त्रुटि गर्नेमा छात्रको तुलनामा छात्रा रहेको देखियो ।

विषयसूची

अध्याय एक शोधको परिचय

शीर्षक	पृष्ठ
१.१ पृष्ठभूमि	१
१.२ शोधको समस्या	३
१.३ शोधको उद्देश्य	३
१.४ अध्ययनको सान्दर्भिकता र उपादेयता	३
१.५ अध्ययनको सीमाङ्कन	४
१.६ शोधको रूपरेखा	५

अध्याय दुई

पूर्वकार्यको समीक्षा र सैद्धान्तिक अवधारणा

२.१ पूर्वकार्यको समीक्षा	६
२.१.१ सम्बन्धित कृतिहरूको पुनरावलोकन	६
२.१.२ सम्बन्धित शोधकार्यहरूको पुनरावलोकन	९
२.२ त्रुटिविश्लेषणको सैद्धान्तिक अवधारणा	२१
२.२.१ त्रुटि विश्लेषणको परिचय	२१
२.२.२ त्रुटि विश्लेषणको महत्त्व	२३
२.२.३ त्रुटि विश्लेषणको उद्देश्यहरू	२४
२.३ वाक्यको परिचय र परिभाषा	२४
२.३.१ परिचय	२४
२.३.२ परिभाषा	२५
२.४ वाक्यगठन सम्बन्धी त्रुटिका क्षेत्रहरू	२५

२.४.१	लिङ्ग	२६
२.४.२	वचन	२७
२.४.३	पुरुष	२७
२.४.४	काल	२८
	२.४.४.१ भूतकाल	२९
	२.४.४.२ अभूतकाल	२९
२.४.५	पक्ष	२९
२.४.६	भाव	३०
२.४.७	वाच्य	३१
	२.४.७.१ कर्तृवाच्य	३१
	२.४.७.२ कर्मवाच्य	३१
	२.४.७.३ भाववाच्य	३१
२.४.८	आदर	३२
२.७	वाक्यगठन सम्बन्धी अध्ययनको आवश्यकता	३२
२.८	भाषा पाठ्यपुस्तकमा वाक्यगठनको स्थान	३२

अध्याय तिन

अध्ययन विधि र प्रक्रिया

३.१	अध्ययनको ढाँचा	३४
३.२	जनसङ्ख्या र नमुना छनोट	३४
३.३	नमुना छनोट पद्धति	३५
३.४	तथ्याङ्क सङ्कलनका साधनहरू	३५
३.५	तथ्याङ्क सूचना सङ्कलन पद्धति	३५
	३.५.१ प्राथमिक स्रोत	३६
	३.५.२ द्वितीय स्रोत	३६
३.६	तथ्याङ्क व्याख्या र विश्लेषण	३६

अध्याय चार

व्याख्या विश्लेषण

४.१	वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन	३७
४.२	वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिको वर्गीकरण	३९
४.२.१	लिङ्गका आधारमा त्रुटिको विश्लेषण	३९
४.२.२	वचनका आधारमा त्रुटिको विश्लेषण	४०
४.२.३	पुरुषका आधारमा त्रुटिको विश्लेषण	४०
४.२.४	कालका आधारमा त्रुटिको विश्लेषण	४१
४.२.५	पक्षका आधारमा त्रुटिको विश्लेषण	४२
४.२.६	भावका आधारमा त्रुटिको विश्लेषण	४३
४.२.७	वाच्यका आधारमा त्रुटिको विश्लेषण	४४
४.२.८	आदरका आधारमा त्रुटिको विश्लेषण	४५
४.२.९	स्वतन्त्र लेखनसम्बन्धी त्रुटिको विश्लेषण	४५
४.३	वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिका कारणहरू	४८
४.४	त्रुटि निराकरणका उपायहरू	४९

अध्याय पाँच

सारांश, निष्कर्ष र उपयोगिता

५.१	सारांश	५१
५.२	निष्कर्ष	५२
५.३	सुझावहरू	५३
५.४	उपयोगिता	५४
५.४.१	नीतिगत तह	५५
५.४.२	प्रयोगगत तह	५६

सन्दर्भसूची

परिशिष्ट

व्यक्तवृत्त

तालिका सूची

		पृष्ठ	
तालिका नं.	१	वाक्यगठनसंग सम्बन्धित त्रुटिहरूको समग्र विवरण	३८
स्तम्भ चित्र नं.	१		३८
तालिका नं.	२	लिङ्गका आधारमा	३९
तालिका नं.	३	वचनका आधारमा	४०
तालिका नं.	४	पुरुषका आधारमा	४१
तालिका नं.	५	कालका आधारमा	४१
तालिका नं.	६	पक्षका आधारमा	४२
तालिका नं.	७	भावका आधारमा	४३
तालिका नं.	८	वाच्यका आधारमा	४४
तालिका नं.	९	आदरका आधारमा	४५
तालिका नं.	१०	स्वतन्त्र लेखनसम्बन्धी त्रुटिको विश्लेषण	४६
स्तम्भ चित्र नं.	२		४७

सङ्क्षिप्त शब्द सूची

सङ्क्षिप्त शब्द		पूर्ण रूप
क्र.स.	-	क्रम सङ्ख्या
उ.मा.वि.	-	उच्च माध्यमिक विद्यालय
मा.वि.	-	माध्यमिक विद्यालय
नि.मा.वि.	-	निम्न माध्यमिक विद्यालय
प्रा.वि.	-	प्राथमिक विद्यालय
आ.भू.	-	आधारभूत
गा.वि.स.	-	गाउँ विकास समिति
गा.पा.	-	गाउँपालिका
वि.स.	-	विद्यार्थी सङ्ख्या
डा.	-	डाक्टर
त्रि.वि.	-	त्रिभुवन विश्वविद्यालय
प्रा.	-	प्राध्यापक
नेपा.शि	-	नेपाली शिक्षा
प्रा.डा.	-	प्राध्यापक डाक्टर
पृ.	-	पृष्ठ
सह.	-	सहायक

अध्याय एक

शोधको परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपाली भाषा नेपालको राष्ट्रभाषा हो । प्रारम्भिक कालदेखि नै नेपाली भाषाको मूल थलो कर्णालीलाई मानिन्छ । यस भाषाले उक्त समयदेखि नै राजकीय तथा प्रशासनिक भाषाको भूमिका ग्रहण गरेको पाइन्छ । नेपाली भाषा विविध भाषिक सम्प्रदायका मानिसहरूलाई विचार विनिमयको सरल माध्यम बनाउन सफल भएको छ । यो भाषा सरकारी कामकाजको भाषाको रूपमा प्रतिष्ठा कमाउन सफल भएको छ । त्यसकारण नेपाली भाषालाई स्तरीय, त्रुटिविहीनका साथै यसको गरिमा उच्च राख्न विविध पक्षमा ध्यान दिनुपर्दछ । वर्तमान समयमा त्रुटि विश्लेषण एक महत्वपूर्ण विधाको रूपमा देखा परेको छ । त्रुटिविना कुनै पनि भाषाको सिकाइ सम्भव हुँदैन । पहिला त्रुटि गर्नुलाई बौद्धिक कमजोरीको रूपमा लिइन्थ्यो तर हाल त्रुटिले नै मानिसलाई सफलताको सिँठीमा चढ्न सहयोग पुर्याउँछ भन्ने मान्यता लिन थालिसकेको पाइन्छ ।

भाषा विचार विनिमयको एक सशक्त माध्यम हो । मानवलाई अन्य प्राणीभन्दा भिन्न तुल्याउने भाषा मानव जीवनको एउटा महत्वपूर्ण पक्ष हो । नेपाली भाषा विद्यालय तहमा अनिवार्य विषयका रूपमा पठनपाठन हुन्छ भने क्याम्पसतहमा ऐच्छिक तथा अनिवार्य रूपमा पठनपाठन गरिदै आएको छ । मुलुकभित्र र बाहिरसमेत सम्पर्क भाषाका रूपमा प्रयोग हुँदै आएको नेपाली भाषा बहुसङ्ख्यक नेपालीहरूको मातृभाषा, कार्यलय भाषा, संचार माध्यमको भाषा, पत्रकारिता एवम् शिक्षणको माध्यम भएकाले यसको प्रयोगमा शुद्ध र स्तरीय हुनु आवश्यक हुन्छ । भाषाशिक्षण र त्रुटि विश्लेषणलाई एक अर्काका परिपूरकका रूपमा लिन सकिन्छ । भाषा शिक्षणका क्रममा त्रुटि विश्लेषण एक नवीन शिक्षण पद्धतिको रूपमा रहेको छ । भाषा सिकाइ जस्तो जटिल कार्य एकै पटक सजिलै सिकन र सिकाउन सम्भव छैन । भाषा सिकाइमा स्वाभाविक रूपमा त्रुटिहरू हुन्छन् । जसलाई सिकाइको प्रथम सिँठीका रूपमा लिन वाच्छेनीय देखिन्छ । मनोविज्ञानको आधारमा सिकाइ त प्रयत्न र भूलका आधारमा हुन्छ भन्ने सिद्धान्तबाट पनि सिकाइमा त्रुटि हुनुलाई स्वाभाविक रूपमा लिनुपर्ने हुन्छ ।

असफलता नै सफलताको द्योतक हो । भाषा शिक्षणको क्रममा सिकारूहरूले जति-जति भूलमार्फत त्रुटिहरू गर्दछन् त्यति नै सिकाइ सफलतातिर उन्मुख भएको पाइन्छ । भाषा सिकाइको स्वाभाविक वातावरणमा सिकारूहरूले जतिसुकै त्रुटि गरे तापनि तिनलाई त्रुटि नभनेर सिकाइ शृङ्खला भन्न सकिन्छ । बालकले सिकेको आमाका काखको भाषाभन्दा पछिल्लो वातावरणबाट सिकेको भाषा सिक्दा सहज रूपमा त्रुटिहरू बढी हुन्छन् । यसलाई स्वाभाविक प्रक्रियाका रूपमा लिन सकिन्छ ।

भाषा मानवीय विचार सम्प्रेषणको सशक्त माध्यम हो । भाषाले नै मानिसलाई अन्य प्राणी भन्दा भिन्न तुल्याएको हुन्छ । मानिसले आफ्नो अनुभव, भाव तथा विचारको सम्प्रेषणका लागि भाषाको प्रयोग गरिन्छ । भाषाका दुई माध्यम रहेका छन् ती हुन् लिखित र मौखिक । भाषा अभिव्यक्तिको अभिन्न पक्षको रूपमा वाक्यगठन रहेको पाइन्छ । वाक्यगठनमा हुने अशुद्धिले अभिव्यक्ति अस्पष्ट हुने, अर्थको अनर्थ लाग्ने, अभिव्यक्ति दुर्बल र अप्रभावकारी बन्न जाने, त्यसको असर पढाइ लेखाइमा समेत पर्न जाने भएकाले यसबाट भाषा सिकाइ वा अभिव्यक्तिका सम्पूर्ण पक्षहरू प्रभावित हुन्छन् । स्तरीय र मानक भाषाका वक्ताका लागि गलत वाक्य अशोभनीय र हाँस्यास्पद समेत बन्दछ । वाक्यगठनले भाषिक अभिव्यक्तिको विकासका लागि अहम् भूमिका खेलेको हुन्छ । वाक्यगठनमा थुप्रै त्रुटिहरू भेटिन्छन् वाक्यगठनगत त्रुटिले गर्दा भाषिक अशुद्धिहरू बढ्ने हुँदा वाक्यगत त्रुटि एउटा प्रमुख समस्याको रूपमा रहेको देखिन्छ । मुख्यतः आफ्नो मातृभाषाका ध्वनि र व्याकरणका संरचनामा विद्यार्थीहरू अभ्यस्त भएका हुन्छन् । जसको फलस्वरूप नयाँ भाषाको संरचना बुझ्न र त्यसमा अभ्यस्त हुन कठिनाई पर्न जान्छ । उनीहरूमा देखिने कथ्य भाषाको प्रभावले वर्णविन्यासीय त्रुटिहरूमा ह्रस्वी-दीर्घ हलन्त-अजन्त, वाक्यहरू शिरविन्दु (`), चन्द्रविन्दु (ˆ), आदि जस्ता क्षेत्रमा त्रुटि हुने बढी सम्भावना देखिन्छ यस प्रकारको त्रुटि स्वाभाविक छ । परिणामस्वरूप लेख्य भाषामा प्रशस्त त्रुटिहरू देखापर्दछन् । भाषालाई अर्थपूर्ण र समय सापेक्ष बनाउन भाषामा भएको शुद्धताले महत्त्वपूर्ण भूमिका खेल्दछ । यिनै कुरालाई दृष्टिगत गर्दै रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले गर्ने भाषिक त्रुटिहरूको विश्लेषण गरी तिनका प्रमुख समस्या र निराकरणका उपायहरू समेत प्रस्तुत गर्ने प्रयास यस अध्ययनमा गरिएको छ ।

१.२ शोधको समस्या

कुनै पनि शोधकार्य निश्चित समस्या समधानका लागि गरिन्छ । शोधको समस्या अनुसन्धेय विषयवस्तुलाई जनाउछ । यस शोधपत्र पनि निश्चित समस्यामा केन्द्रित रहेको छ । जसलाई वुँदागत रूपमा तल प्रस्तुत गरिन्छ :

- (क) रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीहरूले समग्र वाक्यगठनमा के कस्ता त्रुटि गर्छन् ?
- (ख) उक्त कक्षामा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिको वर्गीकरण के कसरी गर्न सकिन्छ ?
- (ग) उक्त कक्षामा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूका कारण के-के हुन सक्छन् ?

१.३ शोधको उद्देश्य

प्रस्तुत शोधका उद्देश्यहरू निम्नानुसार रहेका छन् :

- (क) रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले गर्ने वाक्यगठनसम्बन्धी त्रुटिहरू पत्ता लगाउनु,
- (ख) उक्त कक्षामा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिको वर्गीकरण गर्नु,
- (ग) उक्त कक्षामा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिका कारणहरू पहिल्याउनु ।

१.४ अध्ययनको सान्दर्भिकता र उपादेयता

भाषा विचार विनिमयको माध्यम भएकाले अर्थपूर्ण र शुद्ध प्रयोग गर्नु अति आवश्यक अपरिहार्य हुनाजान्छ । बहुजाति, बहुभाषी तथा बहुसंस्कृतिको धनी हाम्रो देशमा जात अनुसार फरक-फरक भाषा पाइन्छन् तथापि नेपाली भाषा नेपालको राष्ट्र भाषा हो । नेपाली भाषा शिक्षाको माध्यम, साभ्ना सम्पर्कको भाषा, सरकारी कामकाजको भाषा भएकाले नेपाली भाषाको प्रयोगमा शुद्धता र मानकता हुनु आवश्यक देखिन्छ । साथै नेपाली भाषाको प्रयोग देशभित्र मात्र सीमित नरहेर देश बाहिर समेत प्रयोगको अवस्था बढिरहेको वर्तमान सन्दर्भमा यसको शुद्धताप्रति अग्रसर गराउनु आवश्यक देखिन्छ । भाषा त्यस्तो हो कि जुन बालकले जीवनको प्रारम्भिक अवस्थामा घर-परिवारबाट सिक्छ र त्यो उसको मातृभाषा हुन्छ । मातृभाषाका भाषिक विशेषताहरू विद्यमान रहिरहने हुनाले विद्यार्थीहरूले भाषा बोल्दा, उच्चारणमा,

वर्णविन्यासमा, वाक्यगठनमा, लेख्यचिन्ह आदि विविध क्षेत्रमा त्रुटि वा गल्तीहरू पाइनु सामान्य हुनजान्छ । यस्ता त्रुटिहरू हटाउने प्रयास गर्नु भाषिक अध्ययनका दृष्टिले महत्त्वपूर्ण विषय हुनाजान्छ ।

नेपाली भाषा नेपालमा मात्र नभएर विदेशमा समेत आफ्नो प्रभाव जमाउन सफल भएको पाइन्छ । भाषिक प्रभाव र अभिव्यक्तिका लागि प्रभावकारी उपायमध्ये त्रुटि निराकरण पनि एक हुन सक्छ । त्रुटि न्यूनीकरण गर्नका लागि कस्तो कुन त्रुटि हो भनी त्यसको वर्ग पत्ता लगाउनु आवश्यक हुन्छ । त्रुटि विश्लेषण भाषा सिकाइ प्रक्रियाको अध्ययन गर्ने महत्त्वपूर्ण युक्ति हो । त्रुटिको महत्त्व भाषाको कुनै एक पक्षमा मात्र सीमित नभई विविध पक्षहरूमा रहेको छ । अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले भाषाका विभिन्न पक्षहरूमा त्रुटि हुने सम्भावना बढी हुन्छ । त्यकारण समयमा नै त्रुटिको अध्ययन विश्लेषण गरी भाषामा शुद्धता, सरलता र स्पष्टता ल्याउनका लागि विद्यार्थीहरूले गर्ने त्रुटिको अध्ययन हुनु जरूरी हुन्छ । विद्यार्थीहरूले भाषा सिक्दा पर्ने अप्ठ्यारो वा कठिनाइ र उनीहरूले गर्न सक्ने गल्तीहरूलाई कम गर्दै प्रभावकारी थप बल पुऱ्याउन यस अध्ययनले महत्त्वपूर्ण सहयोग तथा सुझाव दिने अपेक्षा गरिएको छ ।

त्रुटि विश्लेषण अन्तर्गत वर्णविन्याससम्बन्धी त्रुटिहरूको अध्ययन अपरिहार्य हुन्छ । भाषा शिक्षणमा वर्णविन्यासीय त्रुटिलाई बुझ्न नसक्नाले भाषिक रूपमा कमजोर र अशुद्ध हुन्छ । हरेक क्षेत्रमा वर्ण विन्याससम्बन्धी त्रुटिहरूको निराकरणका उपायको खोजी गर्नु आजको जल्दोबल्दो आवश्यकता हो । भाषाको शुद्धता र त्यसको स्तरीयताका लागि भाषाका वर्णहरूको विन्याससम्बन्धी ज्ञान हुनु आवश्यक छ । यस अनुसन्धानमा रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको भाषिक त्रुटिहरूको अध्ययन गरिने भएकाले औचित्यपूर्ण हुने देखिन्छ ।

१.५ अध्ययनको सीमाङ्कन

शोधकार्य आफैमा एक चुनौतिपूर्ण र कठिनपूर्ण कार्य मानिन्छ । शोधको प्रयोजन, समय, सीमितता, आर्थिक कठिनाइ, भौगोलिक विकटता, स्रोत साधनको अपर्याप्ततालगाएतका विविध कारणले शोधलाई निश्चित दायरामा समेट्न आवश्यक हुन्छ । कुनै पनि अध्ययनको क्षेत्र, परिवेश तथा सामग्रीको सम्भावना धेरै व्यापक र विस्तृत हुँदाहुँदै पनि विविध परिस्थिति र

बाध्यताले उक्त कार्यलाई सीमित बनाइ राखेको हुन्छ । शोधपत्रका आ-आफ्नै नियम र सीमाहरू हुन्छन् । यदि कुनै पनि कुराको सीमा नहुने हो भने नियन्त्रण वा कार्य क्षेत्रभन्दा बाहिर जाने भएकाले सीमाङ्कन गरिनु अनिवार्य शर्त हुन जान्छ । तसर्थ शोध कार्यको अध्ययनलाई निम्नलिखित सीमाङ्कन सिमाभिन्न रहेर गरिएको छ :

- (क) प्रस्तुत अध्ययन रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिको अध्ययनमा सीमित रहेको छ ।
- (ख) रोल्पा जिल्लाका सातवटा सामुदायिक विद्यालयका १०/१० जना गरी ३५ छात्र र ३५ छात्रा गरी जम्मा ७० जना विद्यार्थीहरूमा मात्र यस अध्ययनलाई सीमित गरिएको छ ।
- (ग) यस अध्ययनलाई कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूका वाक्यगठन क्षमतामा मात्र सीमित गरिएको छ ।
- (घ) उक्त विद्यार्थीहरूले देखाउने विभिन्न भाषिक क्षमतामध्ये नेपाली भाषाको वाक्यगठन सीप सम्बन्धी अध्ययनमा सीमित रहेको छ ।
- (ङ) यस अध्ययनलाई वाक्यगठनमा हुने त्रुटिका क्षेत्रमध्ये लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, भाव, पक्ष, वाच्य र आदरसम्बन्धी तत्त्वमा गर्ने त्रुटिहरूको मात्र अध्ययन विश्लेषण गरिएको छ ।

१.६ शोधको रूपरेखा

प्रस्तुत शोधपत्रको रूपरेखा निम्नानुसार रहेको छ :

अध्याय एक : शोधको परिचय

अध्याय दुई : पूर्वकार्यको समीक्षा र सैद्धान्तिक अवधारण

अध्याय तिन : अध्ययन विधि र प्रक्रिया

अध्याय चार : व्याख्या तथा विश्लेषण

अध्याय पाँच : सारांश, निष्कर्ष र उपयोगिता

सन्दर्भ सूची

परिशिष्ट

व्यक्तिवृत्त

अध्याय दुई

पूर्वकार्यको समीक्षा र सैद्धान्तिक अवधारणा

२.१ पूर्वकार्यको समीक्षा

अनुसन्धान आफैमा गहन, जटिल र विश्लेषणात्मक कार्य हो । कुनै पनि अनुसन्धान त्यसपूर्व सम्बन्धित विषयमा के कति कार्यहरू भएका छन् भन्ने लेखाजोखाका आधारमा गर्नु राम्रो मानिन्छ । पूर्वकार्यको अध्ययनले अनुसन्धान गर्न लागिएको विषयमा के कस्ता प्रायोगिक र सैद्धान्तिक प्रयासहरू भएका छन् ? ती कुन कुन पक्षसँग सम्बन्धित छन् ? जस्ता विषयमा स्पष्ट जानकारी हुनुका साथै शोधार्थीको क्रममा उचित मार्ग दर्शन प्राप्त हुन्छ ।

अनुसन्धानका सिलसिलामा सम्बन्धित विषयमा त्यसअघि सम्पन्न गरिएका कार्यहरूको व्यवस्थित रूपमा अध्ययन गरी ती सबै कार्यको क्रमबद्ध समीक्षा गर्नु नै पूर्वकार्यको समीक्षा हो । भाषा विचार विनिमयको एउटा प्रभावशारी माध्यम हो । नेपाली भाषालाई सरकारी कामकाजको भाषा, सम्पर्कको भाषा, शिक्षाको माध्यमका रूपमा प्रयोग गरिन्छ ।

कुनै पनि कार्य गर्नुपूर्व त्यससम्बन्धी कार्यहरूको पूर्व जानकारी लिनु आवश्यक मानिन्छ । पूर्वकार्यको अध्ययन विना वर्तमान कार्य सफल हुन सक्दैन । विगतका अनुभव नै वर्तमानका प्रेरणाका स्रोत हुन सक्छ । यसले समान शीर्षकमा हुन सक्ने सम्भावित पुनरावृत्तिलाई रोकेर शोधको मौलिक पक्षलाई सुरक्षित राख्छ । तसर्थ यहाँ वाक्यगठन र वर्णविन्यासगत त्रुटिहरूको अध्ययनसँग पूर्वकार्यको अध्ययन गर्ने प्रयास गरिएको छ ।

२.१.१ सम्बन्धित कृतिहरूको पुनरावलोकन

त्रिपाठी, अवस्थी र भण्डारी (२०६३) द्वारा 'निम्न माध्यमिक नेपाली व्याकरण र रचना' व्याकरणमा कक्षागत आधारमा लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, भाव, पक्ष तथा वाच्य आदि व्याकरणात्मक कोटिको परिचय, वर्गीकरण र विश्लेषण गरिएको छ साथै यस व्याकरणमा पदसङ्गतिअन्तर्गत वाक्यान्तरिक घटनाहरूका बीचमा हुने सङ्गतिहरूको समेत विश्लेषण गरिएकाले प्रस्तुत शोधका लागि सहयोगी र सान्दर्भिकका साथै औचित्यपूर्ण देखिन्छ ।

गरिएको छ । प्रस्तुत शोधको उद्देश्य पुरा गर्न यस अध्ययनले पनि महत्त्वपूर्ण भूमिका खेलेको हुँदा यहाँ उल्लेख गर्न सान्दर्भिक देखिन्छ ।

अधिकारी (२०६७) द्वारा 'प्रयोगात्मक नेपाली व्याकरण' मा लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, भाव, पक्ष तथा वाच्यसँग सम्बन्धित विभिन्न पक्षहरूको विश्लेषण गरिएको छ । यसमा लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, भाव, पक्ष तथा वाच्यका परिचय दिनुका साथै यसका प्रकारहरूको समेत व्यापक र विस्तृत विश्लेषण गरिएको छ जसले गर्दा प्रस्तुत शोध सम्पन्न गर्नका लागि विद्यार्थीहरूले गर्ने लिङ्गगत, वचनगत, पुरुषगत लगाएतका क्षेत्रमा गर्ने त्रुटिहरूको विश्लेषण गर्न सहयोग पुऱ्याउने भएकाले पनि यसको अध्ययन औचित्यपूर्ण र प्रासङ्गिक देखिन्छ ।

भण्डारी, घिमिरे र नेपाल (२०६८) द्वारा 'प्रायोगिक भाषाविज्ञानका प्रमुख आयाम' त्रुटिविश्लेषणको सैद्धान्तिक चर्चा गरिएको छ । यसमा त्रुटि भन्नाले भाषा सिक्ने सिकारूले के कस्ता त्रुटिहरू गर्छन् र ती त्रुटिहरू के कसरी हुन्छन् भनि अध्ययन गर्ने विषयलाई त्रुटिविश्लेषण भनिन्छ भनेर परिभाषा दिइएको छ । त्रुटि र अन्तरभाषा त्रुटिका क्षेत्रहरूमा (वर्णविन्यास त्रुटि, शब्दरचनागत त्रुटि, रूपरचनागत त्रुटि, शब्द प्रयोगगत त्रुटि, वाक्यगत त्रुटि, अर्थगत त्रुटि, सङ्कथनगत त्रुटि र उच्चारण त्रुटि) तोकिएको छ । त्रुटिको वर्गीकरणमा विकासशिलता आधारमा, भाषा कोटिका आधारमा, स्रोतका आधारमा, गम्भिरताका आधारमा, व्यापकताका आधारमा, स्वरूपका आधारमा र औचित्यका आधारमा वर्गीकरण गरिएको छ । त्रुटिविश्लेषण प्रक्रिया समेत समावेश गरिएको छ । अध्ययन पछि विभिन्न प्रकारका त्रुटिहरू देखिन सक्छन् : जस्तै उच्चारण, व्याकरण, शब्दभण्डार आदिमा देखिने त्रुटि । अध्ययताले विश्लेषणबाट प्राप्त निष्कर्षका आधारमा निराकरणका उपायहरू अपनाउनु उचित ठानिन्छ ।

पौडेल (२०६९) द्वारा 'प्रायोगिक भाषाविज्ञानका प्रमुख आयामहरू' मा त्रुटिविश्लेषणलाई पहिलो वा दोस्रो भाषा सिकाइका कठिनाइहरू के हुन सक्छन् र तिनको निदान कसरी हुन सक्छ भन्ने सन्दर्भको खोजी नै त्रुटिविश्लेषणको मुख्य ध्येयका रूपमा चिनाएका छन् । त्रुटिविश्लेषणले पहिलो र दोस्रो भाषाको सिकाइ प्रक्रिया एउटै मान्छे र त्यसको सिकाइमा उमेर, वातावरण,

अभिप्रेरणा, बौद्धिक, मानसिक स्तर, शिक्षण विधि, प्रविधि, सामाग्री, समय, रूचि, आवश्यकता इतयादि विभिन्न पक्षले प्रभावको भूमिका खेल्ने कुरामा विश्वस्थ देखिन्छ । यसमा पनि त्रुटिको क्षेत्र र त्रुटिहरूको वर्गीकरण, त्रुटिविश्लेषण प्रक्रिया त्रुटिविश्लेषण र भाषा शिक्षणबारे चर्चा गरिएको छ । अन्तः पहिलो र दोस्रो भाषा सिकाइमा पनि त्रुटि हुनु स्वाभाविक प्रक्रिया हो । दोस्रो भाषा सिकाइमा प्रायः पहिलो भाषामा जस्तो सम वातावरण र सम समयावसर प्राप्त नहुने हुनाले एउटा भाषामा अभ्यस्त भई सके पछि सिकिने हुनाले पहिलो भाषा सिकाइमा भन्दा निकै धेरै त्रुटिहरू हुन सक्छन् भन्ने धारणा व्यक्त गरेका छन् ।

गौतम र चौलागाईं (२०७०) द्वारा 'भाषाविज्ञान' पुस्तकमा 'नेपालीमा व्याकरणात्मक कोटिका सङ्केतक रूपहरू' शीर्षकभित्र लिङ्ग, वचन, काल, पक्ष, अर्थ (भाव) तथा वाच्यको विश्लेषण र वर्गीकरण गरी परिचय समेत दिइएको छ । उपर्युक्त शीर्षकको अध्ययनले पनि विद्यार्थीहरूले वाक्यभित्रका लिङ्ग, वचन, परूष, काल, पक्ष लगायत क्षेत्रमा त्रुटिहरूको अध्ययन विश्लेषण गर्न टेवा पुऱ्याउने हुँदा प्रस्तुत शोध सम्पन्न गर्न यहाँ यी पुस्तकहरूको उल्लेख गर्नु सान्दर्भिक र औचित्यपूर्ण देखिन्छ ।

२.१.२ सम्बन्धित शोधकार्यहरूको पुनरावलोकन

भण्डारी (२०३९) द्वारा 'नेपाली भाषा दोस्रो भाषाका रूपमा सिकने कक्षा ८ का विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने अशुद्धिहरू' भन्ने शीर्षकमा लघु अनुसन्धान भएको छ । यसको मुख्य उद्देश्य नेपाली भाषालाई दोस्रो भाषाका रूपमा सिकेका नेवारी मातृभाषा भएका कक्षा ८ का विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने अशुद्धिकरण पत्ता लगाउनु रहेको छ । यस अध्ययनमा मुख्यगरी लिङ्ग, सङ्गतिमा हुने अशुद्धिहरूलाई विशेष महत्त्व दिइएको पाइन्छ । नेपाली भाषालाई दोस्रो भाषाका रूपमा पढ्ने विद्यार्थीहरूले के-कस्ता प्रकारका त्रुटि गर्दा रहेछन् भन्ने सन्दर्भमा नेपाली भाषाको वाक्यगठन प्रक्रियामा विशेषगरी लिङ्गसङ्गतिमा त्रुटिहरू हुने गरेको र त्यसको कारण पर्याप्त भाषिक अभ्यास हुन नसकेको वा भाषिक वातावरण नपाउँदा अत्यधिक त्रुटि हुने गरेको कुरा निष्कर्षका रूपमा देखिन्छ ।

शिवाकोटी (२०४८) द्वारा 'माध्यमिक तहमा अध्ययन गर्ने शिक्षार्थीहरूको वर्णविन्यासमा गर्ने त्रुटि विश्लेषण एक अध्ययन' अनुसन्धान भएको छ । यस अनुसन्धानको मुख्य उद्देश्य वर्णविन्याससम्बन्धी त्रुटि पहिल्याउनु त्रुटिलाई वर्गीकरण गर्नु, त्यस्ता त्रुटिको निराकरणका लागि सहयोग पुऱ्याउने उपायका रूपमा सुझाव दिनु रहेको छ । यस अनुसन्धानअनुसार माध्यमिकतहमा सबैभन्दा बढी ह्रस्वदीर्घमा र सबै भन्दा कम हलन्त अजन्तसम्बन्धी तथा लेख्यचिन्हसम्बन्धी त्रुटि गरेको पाइन्छ ।

मरहट्टा (२०५६) द्वारा 'चितवन जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत गर्ने थारूभाषी विद्यार्थीहरूले वर्णविन्यासका क्षेत्रमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन' शीर्षकमा लघु अनुसन्धान प्रस्तुत गरिएको छ । कक्षा नौमा अध्ययनरत चितवन जिल्लाका थारू मातृभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषा लेखन र अभिव्यक्तिमा गर्ने त्रुटिहरू पत्ता लगाउनु, त्रुटिहरूको तुलनात्मक अध्ययन विश्लेषण गर्न र प्राप्त निष्कर्षका आधारमा सुझावहरू समेत प्रस्तुत गरिएको यसमा क्षेत्रीय अध्ययन विधिको प्रयोग गरिएको पाइन्छ ।

मिश्र (२०५६) द्वारा 'कक्षा ५ उत्तीर्ण थारूभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन' शीर्षकमा शोध तयार पारिएको छ । उक्त शोधको मुख्य उद्देश्य कक्षा ५ उत्तीर्ण थारू भाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाका वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरू पत्ता लगाउनु रहेको छ । उक्त अध्ययनमा वाक्यगठनअन्तर्गत वचनगत त्रुटिहरू, पुरुषगत त्रुटिहरू, आदरगत त्रुटिहरू, लिङ्गगत त्रुटिहरूको अध्ययन गरिएको पाइन्छ । यसमा दाङ जिल्ला सदरमुकाम वरिपरिका क्षेत्रलाई आधार मानी नि.मा.वि. तहलाई अध्ययनको आधार क्षेत्र बनाइएको छ । यस अध्ययनमा नमुना छनोट विधि अपनाइएको छ । उक्त अध्ययनले मा.वि.तहका विद्यार्थीको समस्यालाई समाधान गर्न सहयोग पुऱ्याउन नसकेको देखिन्छ ।

गौतम (२०५६) द्वारा 'कक्षा पाँच पूरा गरेका तामाङ भाषी विद्यार्थीहरूले गर्ने त्रुटिहरूको विश्लेषण' मा शोधकार्य सम्पन्न गरिएको छ । यस अध्ययनका उद्देश्यहरू कक्षा पाँच उत्तीर्ण विद्यार्थीहरूका वाक्यगठनमा पाइने लिङ्ग, वचन, परूष, आदरजस्ता पद सङ्गतिसम्बन्धी त्रुटिहरू

पत्ता लगाई निष्कर्षका आधारमा सुभावाव प्रस्तुत गर्नु रहेका छन् । प्रस्तुत अध्ययनमा मध्यपहाडी धादिङ्का तामाङ भाषी विद्यार्थीहरूले अध्ययन गर्ने १० वटा विद्यालयका १० जना विद्यार्थीलाई नमुनाका रूपमा लिइएको छ । यसमा वाक्य निर्माण गर्ने, खाली ठाउँ भर्ने, श्रुतिलेखन गराउने लगायतका परीषण युक्तिहरूको प्रयोग गरी सामग्री सङ्कलन गरिएको छ । यस अध्ययनमा लिङ्ग, वचन, पुरुष, आदर, वर्णविन्यास, ह्रस्व-दीर्घ, हलन्त, पदयोग, पदवियोग, विराम चिह्न, शिरबिन्दु, मात्रा, लोप आदि लेख्य चिन्ह तथा उच्चार्य क्षेत्रमा हुने त्रुटिहरूको विश्लेषण गरिएको छ ।

पौडेल (२०५८) द्वारा 'कक्षा सातमा अध्ययनरत थारूभाषी विद्यार्थीहरूमा पाइने त्रुटिहरूको अध्ययन' मा शोधकार्य सम्पन्न गरिएको छ । उक्त शोधकार्यमा विद्यार्थीहरूको सस्वरपठन, शब्ददोच्चारण, वाक्यगठन र वर्णविन्यासमा गर्ने त्रुटिहरू पत्ता लगाउने, त्रुटिहरूको तुलनात्मक अध्ययन विश्लेषण गर्ने र प्राप्त निष्कर्षका आधारमा सुभावावहरू प्रस्तुत गर्ने उद्देश्यहरू रहेका छन् । क्षेत्रीय सामग्री सङ्कलन विधिमा आधारित उक्त शोधपत्रमा नवलपरासी जिल्लाका सरकारी तथा निजी गरी कक्षा सातमा अध्ययनरत १० जना विद्यार्थीहरूलाई नमुनाको रूपमा लिई उनीहरूको श्रुतिलेखन, स्वतन्त्र लेखन, सस्वरवाचन र शब्दोच्चारण आदिमा परीषण गरी तयार पारिएको यस शोधपत्रमा पाँच अध्याय रहेका छन् । जसको निष्कर्षका रूपमा थारूभाषी विद्यार्थीहरूले कतै उच्च आदरको क्रियापद प्रयोग गर्नुपर्नेमा उच्चतम आदरको प्रयोग गरी त्रुटि गरेको भेटिन्छ । कर्ता र क्रियापदको सङ्गति, शिरबिन्दु, चन्द्रबिन्दु, हलन्त, श, ष, स सम्बन्धी बढी त्रुटि गरेको देखाइएको छ ।

भण्डारी (२०६१) द्वारा 'दोस्रो भाषाका रूपमा नेपाली भाषा सिक्ने कक्षा ७ का बलामीभाषी विद्यार्थीहरूले गर्ने भाषिक त्रुटिहरूको अध्ययन' शोधपत्र प्रस्तुत गरिएको छ । प्रस्तुत शोधपत्रको मुख्य उद्देश्य कक्षा ७ का बलामीभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषामा गर्ने त्रुटिहरू पत्ता लगाउनु, त्रुटि क्षेत्र पहिल्याउनु र त्यस्ता त्रुटिहरूको निराकरणका लागि सुभावाव प्रस्तुत गर्ने प्रयासमा केन्द्रित रहेको छ ।

यादव (२०६२) द्वारा 'कक्षा छका मैथिलीभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन' शीर्षकमा शोध कार्य सम्पन्न गरिएको पाइन्छ । यस अध्ययनको उद्देश्य कक्षा छका मैथिलीभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटि क्षेत्रहरू पत्ता लगाउनु रहेको देखिन्छ । यस अध्ययनमा जनकपुर अञ्चलमा पर्ने महोत्तरीका सामुदायिक र संस्थागतका जम्मा ६ वटा विद्यालयको कक्षा छमा अध्ययनरत १०/१० जना गरी ६० जना विद्यार्थीहरू छनोट गरेर उनीहरूबाट तथ्याङ्क सङ्कलन गरी विश्लेषण गरिएको छ । यस अध्ययनमा मैथिलीभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली वाक्यगठन गर्दा लिङ्गगत, पुरुषगत, वचनगत, आदरगत त्रुटिहरू बढी मात्रामा गरेको उल्लेख गरिएको छ । प्राप्त त्रुटिको प्रकृति अधिकांश मातृभाषाको व्यवधानबाट उत्पन्न भएका र कतिपय त्रुटिहरूको प्रकृति छुट्याउन कठिन हुने जटिल प्रकृतिका पाइएका छन् जुन त्रुटिहरू विशेष गरी पुरुषगत रहेको भनी उल्लेख गरिएको देखिन्छ । त्यसैगरी त्यस्ता त्रुटिहरू निराकरणका लागि शिक्षकले व्यतिरेकी अध्ययनको सहारा लिएर सोही अनुरूप विद्यार्थीहरूलाई अभ्यासमा बढी संलग्न गराउनु पर्ने, सैद्धान्तिक व्याकरणको धारणा दिन व्याख्यान विधिहरू प्रस्तुत गर्नुको सट्टा प्रयोगमूलक अभ्यासमा जोड दिनु पर्ने जस्ता सुझावहरू प्रस्तुत गरिएको पाइन्छ ।

न्यौपाने (२०६२) द्वारा 'कैलाली जिल्लाका कक्षा १० का विद्यार्थीहरूले गर्ने वर्णविन्याससम्बन्धी त्रुटिहरूको अध्ययन' शोध प्रस्तुत गरिएको छ । प्रस्तुत शोधपत्रमा कक्षा दशमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले गर्ने वर्णविन्याससम्बन्धी त्रुटिहरूको अध्ययनलाई केलाउने प्रयास गरिएको छ । वर्णविन्यासअन्तर्गत ह्रस्व-दीर्घ श/ष/स, व/व, क्ष/छ्य/क्षे हलन्त-अजन्त, शिरबिन्दु, चन्द्रबिन्दु र लेख्यचिन्हका साथै भाषिक पृष्ठभूमिको आधारमा वर्णविन्यासीय त्रुटिलाई मात्र अध्ययनको सीमाभित्र सीमित गरिएको छ ।

रेग्मी (२०६३) द्वारा 'दोस्रो भाषाका रूपमा नेपाली भाषा सिक्ने कक्षा ७ का थारूभाषी विद्यार्थीहरूले गर्ने भाषिक त्रुटिको अध्ययन' शीर्षकमा अनुसन्धान भएको पाइन्छ । सामग्री सङ्कलनको लागि कैलाली जिल्ला टीकापुर जगरपालिका क्षेत्रभित्रका ३ र ग्रामिण क्षेत्रका २ गरी जम्मा ५ वटा विद्यालय र ती विद्यालयका १०/१० जना विद्यार्थीहरूको छनोट गरिएको यो

अध्ययन वर्णविन्यासगत त्रुटिको अध्ययनमा केन्द्रित रहेको छ । यसमा थारू भाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषा सिक्दा के कस्ता त्रुटिहरू गर्दा रहेछन् र त्यस्ता त्रुटिहरूको क्षेत्र कुन कुन रहेछन् भनी पत्ता लगाइ व्याख्या विश्लेषण गरिएको पाइन्छ ।

भट्टराई (२०६५) द्वारा 'तामाङ भाषा र नेपाली भाषाको व्यतिरेकी अध्ययन' शीर्षकमा शोधकार्य सम्पन्न गरिएको छ । प्रस्तुत शोधकार्यको मूल उद्देश्य तामाङ भाषाको व्यतिरेकी परिचय दिनु, तामाङ भाषाका विशेषताहरू पहिल्याउनु, तामाङ भाषा र नेपाली भाषाको व्यतिरेकी विश्लेषण गर्नु र तामाङ भाषी विद्यार्थीले नेपाली भाषाको प्रयोगमा गर्न सक्ने सम्भाव्य त्रुटि क्षेत्रहरू पहिल्याउनु रहेको छ । क्षेत्रीय अध्ययन विधिद्वारा सामग्री सङ्कलन गरिएको उक्त शोधमा भ्रुपा जिल्लाका पथरिया, केचना, बनियानी, बालुवाडी, गा.वि.स मा पुगी तामाङ भाषासम्बद्ध विभिन्न व्यक्तित्वहरूलाई भेटेर उक्त भाषासम्बन्धी महत्वपूर्ण तथ्यहरू सङ्कलन गरी नेपाली भाषासँगको व्यतिरेकीलाई स्पष्ट पारिएको छ ।

भट्टराई (२०६५) द्वारा 'बर्दिया जिल्लाका थारू र नेपाली भाषाको वाक्यगठनको व्यतिरेकी अध्ययन' शीर्षकमा शोधकार्य सम्पन्न गरिएको पाइन्छ । यस शोध कार्यको उद्देश्य थारू र नेपाली भाषामा वाक्यगठनको तुलना गर्नु, थारूभाषीले नेपाली भाषाका वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटि क्षेत्रहरू पहिल्याउनु तथा थारूभाषीलाई नेपाली भाषा सिकाइमा आइपर्ने समस्या के-कस्ता छन् भनी पत्ता लगाउनु रहेको देखिन्छ । यस अध्ययनका लागि बर्दिया जिल्लाको नगरपालिकाभित्र रहेको सोहेलवा गाउँबाट तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको छ । यस अध्ययनमा नेपालीमा वर्तमान कालको क्रियामा छु/छौं/छिन्/छस्/ लगाइए जस्तै थारूभाषाको क्रियामा थ/ट/ठ/वा जस्ता प्रत्ययहरू जोडिएको, नेपालीमा भूतकालको रचना गर्दा ए/इस्/यौ/यो/ई जस्ता प्रत्यय लगाइए जस्तै थारूभाषाका क्रियामा इ/ली/नै जस्ता प्रत्यय लगाइने, नेपालीमा भविष्यत् कालमा ने-छु/छौं/छिन/छस् जस्ता प्रत्यय लगाइए जस्तै थारूभाषामा ठु/इ/टी/बो/बी लगाइएको र नेपाली र थारूभाषाका पक्षहरूमा रूपगत र ध्वन्यात्मक किसिमले केही भिन्नता पाइए तापनि अर्थगत दृष्टिले समानता नै रहेको पाइन्छ भनी निष्कर्ष निकालिएको पाइन्छ । थारू भाषाको छुट्टै व्याकरण निर्माण गरिनु पर्ने, थारू भाषाको संरक्षण र सम्बर्द्धनका लागि विभिन्न स्तरबाट अध्ययन हुन आवश्यक रहेका सुझावहरू दिएका छन् ।

अधिकारी (२०६७) द्वारा 'लिम्बू मातृभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको उच्चारणमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन' शीर्षकमा शोधकार्य सम्पन्न गरिएको छ । जसमा वर्ण, शब्द र वाक्य तहको उच्चारणमा हुने त्रुटिको अवस्था पत्ता लगाउने उद्देश्य रहेको छ । इलाम जिल्लाका कक्षा आठमा अध्ययनरत १०० जना लिम्बू भाषी विद्यार्थीहरूलाई नमुनाको रूपमा छनोट गरी अध्ययन गरिएको छ । मातृभाषाको प्रभाव, अव्यवस्थित शिक्षण प्रक्रिया, शिक्षक विद्यार्थीहरूमा सचेतनाको कमी, अर्थमा फरक नपर्ने सोच आदि विविध कारणले लिम्बू मातृभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको उच्चारणमा त्रुटि गर्ने गरेको निष्कर्ष सहित सुभावहरू प्रस्तुत गरिएको छ ।

जोशी (२०६७) द्वारा 'कक्षा १० मा अध्ययनरत वैतडेली भाषी विद्यार्थीहरूले स्तरीय नेपाली लेखनमा गर्ने वर्णविन्यास सम्बन्धी त्रुटिहरूको अध्ययन' शीर्षकको शोधपत्र प्रस्तुत गरिएको छ । उक्त शोधकार्यको प्रमुख उद्देश्यमा वैतडेली भाषी विद्यार्थीहरूले स्तरीय नेपाली लेखनमा गर्ने वर्णविन्यास सम्बन्धी त्रुटिहरू पत्ता लगाउनु, उक्त त्रुटिहरू निराकरणका उपायहरू सुझाउनु रहेका छन् । प्रस्तुत अध्ययनका लागि वैतडी जिल्लाको गोकुलेश्वर, डिलाशैनी, रिम र रूद्रेश्वर चारवटा गा.वि.स का १/१ वटा विद्यालयबाट कक्षा दशमा अध्ययनरत १५ जना विद्यार्थीहरूलाई नमुना प्रतिनिधिका रूपमा लिइएको छ । यस शोधलाई पदादि, पढन्त, पदमध्यम, ह्रस्व दीर्घसम्बन्धी त्रुटिहरू त्यसैगरी श, ष, स को प्रयोग सम्बन्धी त्रुटि ब र व हलन्त र अजन्तसम्बन्धी त्रुटि, शिरविन्दु र चन्द्रविन्दु सम्बन्धी त्रुटिहरूको अध्ययनमा सीमित गरिएको छ । वैतडेली भाषिकाको बढी प्रयोग गरिनु स्तरीय नेपाली प्रयोग कक्षा कोठामा मात्रै सीमित राखिनु जस्ता कारणले त्रुटि हुने गरेको निष्कर्ष उक्त शोध पत्रमा उल्लेख गरिएको छ ।

भारती (२०६७) द्वारा 'कक्षा ८ मा पढ्ने खसानी भाषिका समूहका विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषामा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन' शीर्षकको अनुसन्धान भएको पाइन्छ । सुर्खेत जिल्ला स्थित जन उच्च माध्यमिक विद्यालयमा अध्ययनरत विभिन्न जिल्लाका खसानीभाषी विद्यार्थीहरूको छनोट गरी प्रस्तुत अनुसन्धान गरिएको छ । यो अध्ययन विद्यार्थीका त्रुटिको पहिचान र वर्णन विश्लेषणमा सीमित रहेको देखिन्छ ।

चौधरी (२०६८) द्वारा 'कैलाली जिल्लाका कक्षा १० मा अध्ययनरत थारू मातृभाषी विद्यार्थीहरूले गर्ने वर्णविन्याससम्बन्धी त्रुटिहरूको अध्ययन' शीर्षकमा शोधकार्य भएको देखिन्छ । कैलाली जिल्लाका कक्षा १० मा अध्ययनरत डगौरा थारूभाषी विद्यार्थीहरूले गर्ने वर्णविन्याससम्बन्धी त्रुटिहरू लगाउनु, त्रुटिको व्याख्या विश्लेषण गर्नु तथा निराकरणका लागि सुझावहरू प्रस्तुत गर्नु प्रस्तुत शोधकार्यको उद्देश्य रहेका छन् ।

खनाल (२०६९) द्वारा 'कपिलवस्तु जिल्लाका कक्षा आठमा अध्ययनरत थारूभाषी विद्यार्थीहरूले वाक्य सङ्गतिमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन' शीर्षकमा शोधपत्र तयार गरिएको पाइन्छ । उक्त शोधपत्रमा कपिलवस्तु जिल्लाका कक्षा आठमा अध्ययनरत थारूभाषी विद्यार्थीहरूले वाक्य सङ्गतिमा गर्ने त्रुटिहरू पहिल्याउनु, उक्त वाक्य सङ्गतिमा लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, आदरगत त्रुटिहरूको वर्गीकरण गर्नु, उक्त त्रुटिको कारण पत्ता लगाइ व्याख्या विश्लेषण गर्नु, वाक्य सङ्गतिगत त्रुटिहरूको न्यूनिकरणका लागि उपयुक्त सुझाव पेश गर्नु उद्देश्य रहेको देखिन्छ । उक्त शोधपत्रमा स्त्रीलिङ्गी कर्ताका साथमा पुलिङ्गी क्रियापदको प्रयोग गरेको र बहुवचन विशेष्यका साथमा एक वचन विशेषणको प्रयोग गरेको निष्कर्ष निकालिएको पाइन्छ ।

घिमिरे (२०६९) द्वारा 'मैथिलीभाषी मुसहर विद्यार्थीहरूले स्तरीय नेपाली वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन' शीर्षकमा शोधकार्य सम्पन्न गरिएको पाइन्छ । यस शोधकार्यमा कक्षा सातमा अध्ययनरत मैथिलीभाषी मुसहर विद्यार्थीहरूले स्तरीय नेपाली वाक्यगठन गर्दा गर्ने त्रुटिहरूको पहिचान गर्नु, उनीहरूले स्तरीय नेपाली वाक्यगठन गर्दा गर्ने त्रुटिहरूका कारण पत्ता लगाउनु जस्ता उद्देश्यहरू राखी मोरङ जिल्लाको ६ वटा सामुदायिक विद्यालयका कक्षा सातका मैथिलीभाषी मुसहर समुदायका ६० जना विद्यार्थीहरूबाट तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको पाइन्छ । उनीहरूमा देखापरेका त्रुटिहरू निराकरणका लागि त्यस्ता विद्यार्थीहरूलाई पहिलो भाषाका रूपमा नेपाली सिक्ने वा बोल्ने वक्ताहरूसँग बढी हेलमेल हुने वातावरणको सिर्जना गरिनु पर्ने, शिक्षकले विद्यार्थीहरूलाई पदसङ्गति सम्बन्धी प्रशस्त अभ्यास गराइनु पर्ने, विभिन्न किसिमका मौखिक तथा लिखित सहकार्यकलापहरू (वादविवाद, वक्तृत्वकला, निबन्ध लेखन आदि) मा

सहभागी गराउनु पर्ने, शिक्षकले विद्यार्थी केन्द्रित शिक्षण विधिको प्रयोग गरी अभ्यासमा बढी जोड दिई लगातार कक्षाकार्य र गृहकार्यमा सरिक गराएर निर्माणात्मक मूल्याङ्कनको प्रयोग गरिनु पर्ने तथा सुनाइ, बोलाइ, लेखाइ र पढाइ जस्ता भाषाका चार आधारभूत सीपहरूलाई एकीकृत रूपमा शिक्षण गरिनु पर्ने सुझावहरू प्रस्तुत गरेका छन् ।

निरौला (२०६९) द्वारा 'कक्षा छमा अध्ययनरत लिम्बू मातृभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली उच्चारणमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन' मा स्नातकोत्तर शोधकार्य सम्पन्न गरिएको छ । प्रस्तुत शोधपत्रको मुख्य उद्देश्य इलाम जिल्लाका ६ वटा विद्यालयका १०/१० जना लिम्बू मातृभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषा उच्चारण गर्दा हुने त्रुटिको पक्षलाई केलाउने प्रयास गरिएको छ । प्रस्तुत शोधकार्यमा लिम्बू मातृभाषी विद्यार्थीहरूले गर्ने वर्णविन्यासगत त्रुटिमा बढी केन्द्रित भई शोधकार्य सम्पन्न गरिएको छ ।

चौधरी (२०६९) द्वारा 'सिरहा जिल्ला क्षेत्र नम्बर एकका कक्षा ६का थारूभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन' शीर्षकमा शोधकार्य सम्पन्न गरिएको छ । यस शोधकार्यको उद्देश्य थारूभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरू पत्ता लगाउनु, त्रुटिका क्षेत्रहरू पहिचान गर्नु तथा त्रुटिहरूको वर्गीकरण र विश्लेषण गर्नु राखिएका छन् । यी उद्देश्यहरू प्राप्तिका लागि सामुदायिक ३ वटा र संस्थागत ३ वटा विद्यालय गरी जम्मा ६ वटा विद्यालयको कक्षा ६ का ५ जना छात्र र ५ जना छात्रा गरी १०/१० जना गरेर जम्मा ६० जना विद्यार्थीबाट तथ्याङ्क सङ्कलन गरी त्यसकै विश्लेषणका आधारमा नेपाली भाषा शिक्षकले व्यतिरेकी अध्ययनको सहारा लिएर शिक्षण गरिनु पर्ने, सैद्धान्तिक व्याकरणको धारणा व्याख्यान विधिबाट दिनुको सट्टा प्रयोगमूलक अभ्यासमा जोड दिएर दिइनु पर्ने, व्याकरणिक एकाइलाई वातावरणसँग संयोजित गराई सोही अनुसार सामग्री निर्माण गरेर विद्यार्थीलाई प्रयोग गर्न लगाएर शिक्षकले पनि प्रयोगात्मक, प्रदर्शन र प्रश्नोत्तर विधिद्वारा शिक्षण गर्नु पर्ने जस्ता सुझावहरू दिएका छन् ।

भट्टराई (२०६९) द्वारा 'कक्षा नौमा अध्ययनरत मगर मातृभाषी विद्यार्थीहरूले स्तरीय नेपाली सिकाइमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन' शीर्षकमा शोधपत्र तयार गरिएको पाइन्छ । उक्त शोधपत्रमा मगर जाति र भाषाको परिचय दिनु, म्याग्दी जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत मगरभाषी विद्यार्थीहरूले स्तरीय नेपाली सिकाइमा गर्ने त्रुटिहरूको पहिचान र वर्गीकरण गर्नु, त्रुटिका कारण पत्ता लगाउनु, त्रुटि निराकरणका आवश्यक सुझावहरू प्रस्तुत गर्नु उद्देश्य रहेको देखिन्छ । उक्त शोधपत्रमा स्तरीय नेपाली सिक्ने क्रममा पर्याप्त वातावरण नपाइएकाले व्याकरणिक कोटिमा बढी त्रुटि गरेको निष्कर्ष निकालिएको र मगरभाषी विद्यार्थीहरूले गर्ने त्रुटिको पहिचान गरी सो अनुरूप उपयुक्त शिक्षण विधि, सामग्री र पाठ्यपुस्तकहरू निर्माण गरी शिक्षण गराउनाले प्रभावकारी सिकाइ हुने सुझाव समेत पेश गरिएको पाइन्छ ।

तिम्सिना (२०६९) द्वारा 'तनहुँ जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत मगरभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको उच्चारणमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन' शीर्षकमा शोधपत्र तयार गरिएको पाइन्छ । उक्त शोधपत्रमा कक्षा नौमा अध्ययनरत मगर मातृभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली उच्चारणमा गर्ने त्रुटिहरूको वर्गीकरण गर्नु, विद्यार्थीहरूले गर्ने कारणहरू पत्ता लगाउनु, प्राप्त त्रुटिहरूको न्यूनीकरणका लागि आवश्यक सुझावहरू प्रस्तुत गर्नु उद्देश्य रहेको पाइन्छ । उक्त शोधपत्रमा मगर मातृभाषी विद्यार्थीले नेपाली भाषाका विभिन्न वर्णहरू जस्तै प्राणत्व, घोषत्व, ट र त वर्गीय अकारलाई आकार वर्णमा, अनुनासिक, रेफ र संयुक्त ऋ, य/ए, क्ष/छे, ह वर्ण आदिको उच्चारणलगायत विभिन्न सरल र जटिल शब्दहरूको उच्चारणमा त्रुटि गरेको निष्कर्ष निकालिएको र उक्त त्रुटिहरूको पहिचान गरी विद्यार्थीहरूलाई बढीभन्दा बढी अभ्यास गराउनुका साथै उपयुक्त शिक्षण विधि, सामग्री तथा पाठ्यपुस्तकहरूको प्रयोग गरी शिक्षण गराउनले प्रभावकारी सिकाइ हुने सुझाव दिइएको पाइन्छ ।

पासवान (२०६९) द्वारा 'नेपाली र बज्जिका भाषाको वाक्यगठनको व्यतिरेकी विश्लेषण' शीर्षकमा शोध कार्य सम्पन्न गरिएको छ । नेपाली र बज्जिका भाषाको सामान्य परिचय दिनु, वाक्यगठका विशेषताहरू पहिल्याउनु, व्यतिरेकी विश्लेषण गर्नु, बज्जिका मातृभाषा शिक्षार्थीले नेपाली भाषाका वाक्यगठनमा गर्ने सम्भावित त्रुटि क्षेत्रहरू पहिल्याउनु जस्ता उद्देश्यहरू

राखिएको यस शोध कार्यका लागि नारायणी अञ्चलको रौतहट जिल्लाबाट सामग्री सङ्कलन गरी त्यसकै विश्लेषणका आधारमा यस भाषाभित्रका भेद, उपभेद तथा स्थानीय भेदको निक्यौल गरी मानक रूप दिइनु पर्ने, यस भाषाको ऐतिहासिक विकासक्रम सम्बन्धी अनुसन्धान गरी भाषिक परिवर्तनको विश्लेषण गरिनु पर्ने, यस भाषाको संरक्षण, सम्बर्द्धन र विकास गर्न सरकार र भाषाविद्हरूले ध्यान दिन जरूरी देखिएको तथा यस भाषाको पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तकको निर्माण गरी मातृभाषामा प्राथमिक शिक्षा लागु गरिनु पर्ने जस्ता सुझावहरू समेत सुझाइएको देखिन्छ । त्यसैगरी यस शोध कार्यलाई नीतिगत र प्रयोगगत तहका विभिन्न क्षेत्रमा उपयोग गर्न सकिने र शैक्षणिक प्रयोजनमा समेत यो शोधकार्य उपयोगी छ ।

राई (२०६९) द्वारा 'बान्तावा भाषा र नेपाली भाषाको वाक्यगठनको व्यतिरेकी अध्ययन' शीर्षकमा शोधकार्य सम्पन्न गरिएको पाइन्छ । बान्तावा भाषा र नेपाली भाषाको वाक्यगठन लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव, वाच्य, ध्रुवीयता, आदरका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन गर्नु, मातृभाषा बान्तावा भएका विद्यार्थीले दोस्रो भाषाका रूपमा नेपाली भाषा सिक्दा गर्न सक्ने सम्भावित त्रुटिहरूको पूर्वानुमान गर्नु तथा निष्कर्ष र सुझाव दिनु यस अध्ययनको उद्देश्य राखिएको देखिन्छ भने व्याकरणात्मक कोटिहरूको आधारमा बढी भन्दा बढी अभ्यास गराइनु पर्ने, बान्तावा भाषाको साहित्य र संस्कृति सम्बद्ध विषयमा खोज अनुसन्धान कार्यमा लाग्न उत्प्रेरित गरिनु पर्ने, बान्तावा भाषाको विकास विस्तारका लागि शब्दकोश, भाषा व्याकरण विकास/निर्माण गरिनु पर्ने, मातृभाषीको लागि विशेष विशेष पाठ्यक्रमको व्यवस्था गरी नेपाली भाषामा बढी भन्दा बढी अभ्यास गराउनुका साथै उचित विधि र सामग्रीहरूको उचित प्रयोग गरेर भाषा शिक्षण गर्नु पर्ने, दोस्रो भाषा शिक्षण गर्ने शिक्षक स्रोत भाषा र दोस्रो भाषा सम्बन्धी ज्ञान प्राप्त एवम् तालिम प्राप्त र दक्ष हुनु पर्ने तथा बान्तावा भाषाको विकास एवम् विस्तारका निम्ति बान्तावा भाषाको साहित्यका विविध रेडियो कार्यक्रम, गीत, नाटक प्रदर्शन गरिनु पर्ने जस्ता सुझावहरू समावेश गरिएको छ ।

अधिकारी (२०६९) द्वारा 'काभ्रे जिल्लाका कक्षा आठमा अध्ययनरत दनुवारी मातृभाषा विद्यार्थीहरूले नेपाली वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिको अध्ययन' शीर्षकको शोधपत्र प्रस्तुत गरिएको छ

। उक्त शोधपत्रमा दनुवारी मातृभाषी विद्यार्थीहरूको भाषा सिकाइमा हुने त्रुटि तथा वाक्यगठन सम्बन्धी सैद्धान्तिक चर्चा गर्नु, कक्षा आठमा अध्ययनरत दनुवारी भाषि विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटि पत्ता लगाउनु, वाक्यगठन सम्बन्धी त्रुटि निराकरणको लागि उपयुक्त सुझाव दिनु जस्ता उद्देश्य निर्धारण गरिएको छ । उक्त शोधपत्रमा क्षेत्रीय सामग्री संकलन विधि र पुस्तकालय विधि प्रयोग गरिएको छ । प्रस्तुत शोधमा काभ्रेपलाञ्चोक जिल्लाका पाँचखाल गाविस का कक्षा आठमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरू मध्ये ६ वटा विद्यालयका १५/१५ जना गरी जम्मा ९० जना विद्यार्थीलाई मुख्य प्रतिनिधि जनसंख्याका रूपमा लिइएको छ । कारक र पुरुषमा सबैभन्दा बढी त्रुटि गरेको भेटियो र भाव र लिङ्गमा पनि त्रुटि गर्ने विद्यार्थीको संख्या अधिक नै भेटिएको छ । मूलतः दनुवारी भाषिका विद्यार्थीका लागि नेपाली भाषा दोस्रो भाषाको रूपमा शिक्षण गरिने भएकाले त्रुटिहरू प्रसस्त हुने कुरा निष्कर्ष निकालिएको छ ।

भूसाल (२०७१) द्वारा 'धादिङ जिल्लाका कक्षा पाँचमा अध्ययनरत चेपाङ मातृभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषामा गर्ने भाषिक त्रुटिको अध्ययन' शीर्षकमा अनुसन्धान भएको पाइन्छ । सामग्री सङ्कलनको लागि धादिङ जिल्लाका श्री आदर्श उ.मा.वि., श्री पतालिनी नि.मा.वि., श्री सत्यवती उ.मा.वि., श्री महादेव प्रा.वि. र श्री कडकालिनी नि.मा.वि. गरी तिन गा.वि.स.का जम्मा पाँच वटा प्राथमिक विद्यालय अनुसन्धान र ती विद्यालयका १५/१५ जना विद्यार्थीहरूको छनोट गरिएको यो अध्ययन वर्णविन्यासगत त्रुटि र वाक्यगत त्रुटिको अध्ययनमा केन्द्रित रहेको छ । यसमा चेपाङ भाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषा सिक्दा के कस्ता त्रुटिहरू गर्दा रहेछन् र त्यस्ता त्रुटिहरूका क्षेत्र कुन कुन रहेछन् भनी पत्ता लगाई व्याख्या विश्लेषण गरिएको पाइन्छ ।

चलाउने (२०७१) द्वारा 'अछामी भाषिकाको व्याकरण व्यवस्थाको अध्ययन' शीर्षकको शोधपत्र प्रस्तुत गरिएको छ । उक्त शोधपत्रमा अछामी भाषिकाको विशेषता पहिचान गर्नु, अछामी भाषिकाको व्याकरण व्यवस्थाको अध्ययन गर्नु, अछामी भाषिकाको र स्तरीय नेपाली भाषाको व्याकरण व्यवस्थाको तुलनात्मक अध्ययन गर्नु जस्ता उद्देश्य राखिएको छ । उक्त शोधपत्रमा क्षेत्रीय सामग्री संकलन विधि र पुस्तकालय अध्ययन क्षेत्र सेती अञ्चलको अछाम जिल्ला अन्तर्गत चाल्सा, कुईका र विनायक गाविस मूल केन्द्रको रूपमा रहेका छन् भने परिधीय

क्षेत्रका रूपमा आसपासका गाविस मूली, कालिकास्थान र बयाला रहेका छन् । अछामी भाषिकामा कालको भिन्नता स्पष्ट पार्ने सहायक क्रिया भूतकालम छियो र अभूत कालमा छ प्रयोग गरिएको पाइयो । अछामी भाषिकाको व्याकरण व्यवस्थामा पक्ष नेपाली भाषामा जस्तै भए पनि आफ्नै खालका इया, छिया, छन, न्याछु, डइ, तो, दो, जस्ता प्रत्यय धातुलाई विभिन्न खालका रूपायक प्रत्यय जोडेर मौलिक खालका बनाइएका नेपाली भाषाको व्याकरण व्यवस्था र अछामी भाषिकाको व्याकरण व्यवस्थाका समानता र असमानता देखिएको निष्कर्ष निकालिएको पाइन्छ ।

राना मगर (२०७१) द्वारा 'कक्षा आठमा अध्ययनरत मगरभाषी विद्यार्थीहरूले भाषिक प्रयोगमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन' शीर्षकको शोधपत्र प्रस्तुत गरिएको छ । इलाम जिल्लाको मङ्गलबारे, धुसेनी, शान्तिडाँडा गाविस का आठ वटा विद्यालयका १०/१० विद्यार्थीका दरले जम्मा ८० जना कक्षा आठमा अध्ययनरत मगर भाषी समग्र वाक्यगठन सम्बन्धी त्रुटिहरू पहिल्याउनु, वाक्यगठन सम्बन्धित त्रुटिहरूको वर्गीकरण र विश्लेषण गर्नु, उक्त त्रुटिका कारण पत्ता लगाई सुधारका लागि सुझाव दिनु जस्ता उद्देश्य निर्धारण गरिएका छन् । उक्त शोध कार्यमा त्रुटि सिद्धान्तअनुसार त्यसलाई वर्णनात्मक विधि, विश्लेषणात्मक विधि, क्षेत्रीय अध्ययन विधि र पुस्तकालयीय विधि प्रयोग गरिएको छ । लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, आदर, आदिलाई आधार मान्दै त्रुटिको विश्लेषणात्मक अध्ययन गरिएको छ । मगर मातृभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली वाक्यगठनमा विभिन्न क्षेत्रमा त्रुटि गर्दा रहेछन् यस्ता त्रुटिहरू गर्नुका प्रमुख कारण मातृभाषाको प्रभाव अभ्यासको कमी, असावधानी र प्रभावकारी शिक्षणको कमी हुने गरेको पाइयो । भाषा शिक्षणमा गम्भीर र जटिल समस्याको रूपमा रहेको निष्कर्ष निकालिएको छ ।

यसरी पूर्वकार्यको अवलोकन गर्दा हालसम्म त्रुटिविश्लेषण सम्बन्धी प्रशस्तै अध्ययन अनुसन्धान भएको पाइन्छ । यस अन्तर्गत वाक्यगठन लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, भाव, वाच्य, आदरगत त्रुटिको अध्ययन अन्य जिल्लामा भए तापनि रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन भएको पाइदैन । तसर्थ यस विषयलाई अध्ययनको निम्ति उपयुक्त मानिएको हो । यस अध्ययनले शिक्षकलाई ठूलो सहयोग पुग्ने अपेक्षा

लिइएको छ । यस सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धानका प्रयासहरू भइरहन आवश्यक देखिन्छ । प्रस्तुत शोधप्रस्ताव यिनै शोधपत्रहरू र पाठ्यपुस्तकहरूका आधारमा लिएर गरिएको छ ।

२.२ त्रुटिविश्लेषणको सैद्धान्तिक अवधारणा

२.२.१ त्रुटिविश्लेषणको परिचय

त्रुटिविश्लेषणको सुरुवात दोस्रो भाषाको सन्दर्भलाई लिएर सन् १९७० को दशकपछि भएको मानिन्छ । भाषा सिक्ने क्रममा सिकारूले के-कस्ता त्रुटिहरू गर्दछन् र ती त्रुटिहरू कसरी हुन्छन् भनी अध्ययन गर्ने विषयलाई त्रुटिविश्लेषण भनिन्छ । भाषा सिकाइमा त्रुटि हुनु स्वभाविक प्रक्रिया हो । सिकारूले कुनै कुरा सिक्दा प्रयत्न र भूल, अनुकरण सिद्धान्त तथा सादृश्यताको सिद्धान्तका नियमअनुसार सिक्ने गर्दछ । त्रुटि दोस्रो भाषा सिक्दा मात्र नभएर मातृभाषाकै सिकाइको क्रममा समेत हुने गर्दछ । भाषा सिकाइको सिलसिलामा सिकारूले के-कस्ता प्रकृतिका त्रुटिहरू गर्दछन्, ती त्रुटिका कारणहरू के के हुन् ती त्रुटिहरू कसरी हुन्छन्, त्रुटिहरू निराकरणका उपायहरू के के हुन् भनी अध्ययन र विश्लेषण गर्ने पद्धतिलाई त्रुटिविश्लेषण भनिन्छ । त्रुटिविश्लेषणले कुनै पनि भाषा सिकाइमा सिकारूले गर्ने त्रुटिहरू मातृभाषाको अनुभवका कारण भएका भन्नेमा विश्वास गर्दैन । यसले पहिलो र दोस्रो भाषाको सिकाइ प्रक्रिया एउटै हुन्छ भन्ने मान्यता राख्छ, र यस्तो सिकाइमा उमेर, रूचि, वातावरण, बौद्धिक मानसिक स्तर, शिक्षण विधि, सामग्री, समय, आवश्यकता आदि विभिन्न पक्षले प्रभावकारी भूमिका खेल्ने विश्वास गरिन्छ ।

त्रुटिविश्लेषण प्रायोगिक भाषाविज्ञानको एउटा शाखा हो । भाषा विनिमयको माध्यम हो जुन बोध र अभिव्यक्तिसँग सम्बन्धित हुन्छ । त्रुटिविश्लेषणले विमातृभाषिक विद्यार्थीको भाषा सिकाइको प्रक्रिया पहिल्याउन सघाउ पुऱ्याउँछ । दोस्रो भाषा सिकाइ प्रक्रियालाई सरल, सहज, सुव्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउने क्रममा जन्मेको त्रुटिविश्लेषणलाई पहिलो भाषा सिकाइमा पनि उपयोग गरिन्छ । यसले समभाषिक पृष्ठभूमिका सिकारूको मानक भाषाभन्दा भिन्न वा विटुलो प्रयोगलाई न्यूनिकरण र निराकरण गर्न सघाउँछ । त्रुटिविश्लेषणबाट प्राप्त उपलब्धिलाई

सिकने सिकाइ प्रक्रियामा प्रयोग उपयोग गर्न पाठ्यक्रम निर्माण, पाठ्यपुस्तक लेखन र सम्पादन कार्यमा उपयोग गर्न सकिन्छ । त्रुटिविश्लेषण भाषा सिकाइसँग सम्बन्धित हुन्छ । त्रुटिविश्लेषण भाषा सिकाइ प्रक्रियाको अध्ययन गर्ने एउटा प्रक्रिया हो । यसले भाषाको सिकाइ सहज र सुगम बनाउँछ । भाषाको मानक प्रयोगमा गर्ने त्रुटिको अध्ययन गरी प्रभावकारी शिक्षणमा पनि यो उपयोगी ठानिन्छ ।

त्रुटिविश्लेषण र भाषा सिकाइ कार्य दुवै एक अर्कामा अन्योन्याश्रित हुने भएकाले सिकारूले त्रुटिहरूको अध्ययनले उनीहरूको सिकाइ प्रक्रिया तथा प्रवृत्तिको जानकारी पाउनुका साथै शिक्षकलाई भाषा शिक्षण गर्दा आवश्यक पर्ने पक्ष तथा विधिको उपयुक्तता सम्बन्धी जानकारी तथा पृष्ठपोषणको काम समेत गर्ने प्रबलता देखिन्छ (अधिकारी, २०६५:१२७) । भाषा सिकने सिकारूले के-कस्ता त्रुटिहरू गर्छन् र ती त्रुटिहरू के-कसरी हुन्छन् भनी अध्ययन गर्ने पद्धतिलाई त्रुटिविश्लेषण भनिन्छ (ढकाल, २०६५:२८०) । विभिन्न भाषा भाषि समुदायको पृष्ठभूमिमा हुर्किएका सिकारूहरूलाई मानक भाषा सिकनका लागि त्रुटिविश्लेषण प्रभावकारी सिद्ध भएको देखिन्छ । दोस्रो भाषा सिकाइका क्रममा के-कस्ता त्रुटि हुन्छन् र तिनको निदान कसरी हुन सक्छ भन्ने सन्दर्भको खोजी नै त्रुटिविश्लेषणको मुख्य माध्यम हो (पौडेल, २०६९:१९८) । त्रुटिविश्लेषणले भाषाको प्रत्यक्ष प्रक्रियाद्वारा विश्लेषण गरी प्राप्त हुन सक्ने भाषा सिकाइका समस्याहरूको समाधान गर्ने एक महत्वपूर्ण आधार हुन् भन्ने मान्यता राख्ने गर्दछ ।

यसरी हेर्दा हाम्रो जस्तो बहुभाषिक मुलुकमा नेपाली भाषालाई दोस्रो भाषाका रूपमा सिक्दा सिकारूले प्राप्त गर्ने प्रतिफलको प्रतिनिधित्व त्रुटिविश्लेषणले गर्दछ । विद्यार्थीले गरेको त्रुटि पहिल्याएर निराकरणतर्फ उन्मुख त्रुटिविश्लेषण विद्यार्थी केन्द्रित हुन्छ । त्रुटिविश्लेषणबाट सिकारूले गर्ने त्रुटिहरूको पहिचान गरेर त्रुटिका कारणहरू पत्ता लगाई स्तरीय मानक भाषाको प्रयोगमा सहयोग पुऱ्याउने हँदा त्रुटिविश्लेषण महत्वपूर्ण हुन्छ ।

२.२.२ त्रुटि विश्लेषणको महत्त्व

भाषा सिकाइका क्रममा त्रुटिको अध्ययन शिक्षार्थीमा खास भाषा विकास प्रक्रियाको अध्ययनसँग सम्बन्धित छ । भाषा विकास प्रक्रियाको अध्ययन पहिलो भाषामा मात्र नभई दोस्रो भाषा सिकाइमा पनि उत्तिकै हुने गर्दछ । शिक्षार्थीमा सिकाइको प्रक्रिया कसरी चल्यो ? भन्ने कुरा पत्ता लगाउन उनीहरूले सिक्दै गरेको जुनसुकै भाषाको अध्ययन महत्त्वपूर्ण हुन आउँछ । भाषा शिक्षणलाई शिक्षार्थीले गर्ने त्रुटिको प्रक्रिया थाहा भएमा त्रुटि निराकरण गर्न मद्दत मिल्छ (अधिकारी, २०५६:१३७) ।

त्रुटि विश्लेषण भाषा सिकाइ प्रक्रियाको अध्ययन गर्ने महत्त्वपूर्ण माध्यम हो । त्रुटि विश्लेषणकमा त्रुटिपरक ढङ्गले भाषा सिकाइ प्रक्रियाको अध्ययन गर्ने हुनाले शिक्षार्थीले गर्ने भाषिक त्रुटिका साथै सिकाइक्रम तथा प्रवृत्तिको महत्त्व रहेको छ ।

पहिलो भाषा सिक्किरहेका विद्यार्थीले दोस्रो भाषा सिक्दा पहिलो भाषाको अनुभव तथा संरचनाको स्थानान्तरण गर्दछन् । यस्तो स्थानान्तरणले दोस्रो भाषा सिकाइमा सरलता वा कठिनता दुवै हुन सक्छ । पहिलो र दोस्रोको संरचना समान भएका ठाउँमा सुविधा हुने पूर्वानुमान मनोभाषाविज्ञानले गरेको पाइन्छ । यस कुराको अध्ययनमा त्रुटि विश्लेषणले सहयोग पुऱ्याउँछ । त्रुटि विश्लेषण मूलतः यस्तो प्रायोगिक अध्ययन हो जसले स्थापित सिद्धान्त तथा पूर्वानुमानलाई वास्तविक भाषा सिकाइका क्रममा कसरी लगाउने काम गर्छ ।

त्रुटि विश्लेषणले त्रुटिलाई भाषा सिकाउने सहज अवश्यम्भावी र अभिन्न अङ्गका रूपमा स्वीकार गर्दछ, भन्ने सिकाइको कमजोरी मान्ने परम्परागत अवधारणालाई यसले अस्वीकार गर्दछ । त्रुटि नगरी कुनै कार्यमा पूर्णताको आशा गर्न कठिन हुन्छ, भने भाषा सिक्दा त भन्नु जो कोहिले पनि गल्ती गर्न सक्छ । त्रुटिरहित शिक्षार्थी जतिसुकै सुनियोजित र नियन्त्रित वातावरण दिए पनि त्रुटिरहित ढङ्गबाट भाषा सिक्न कठिन नै पर्छ । त्यसैले भाषा सिकाइका क्रममा अत्याधिक नियन्त्रित वातावरणलाई जोड दिनु आवश्यक देखिँदैन । त्रुटिले भाषा सिकाइको

प्रक्रियालाई सङ्केत गर्ने हुनाले सिकाइको प्रगतिको सिर्ढी वा खास खास विन्दुहरूलाई सङ्केत गर्दछ ।

प्रस्तुत अध्ययनमा लिइएको भाषिक त्रुटि विश्लेषणबाट पनि भाषिक सम्पादनमा महत्त्वपूर्ण भूमिका रहेको हुन्छ । भाषाको व्यवस्थित प्रयोगले भाषा सम्पादनमा शुद्धता, स्पष्टता र मिठास दिने हुन्छ । यसको गलत संयोजन भएमा भाषा सम्पादनमा व्यवधान उत्पन्न हुन्छ । भाषामा एकरूपता र व्यवस्थित कायम गरी मानक स्वरूप प्राप्त गर्न भाषामा हुने त्रुटि विश्लेषणले सबै पक्षलाई सहयोग पुऱ्याउँछ र आउँदा दिनमा यसको परिष्कृत रूप प्रयोगमा अग्रसर गराउँछ ।

२.२.३ त्रुटि विश्लेषणका उद्देश्यहरू

त्रुटि विश्लेषण भाषा सिकाइका क्रममा विद्यार्थीहरूले गर्ने त्रुटिहरूको वर्गीकरण गर्नु र व्याख्या विश्लेषण गरी विद्यार्थीहरू सिकाइका क्रममा आइपर्ने समस्या समाधानका उपाय सुल्झाउनु त्रुटि विश्लेषणको मुख्य उद्देश्य हुन्छ (अधिकारी, २०५६:१३८) । यिनै उद्देश्यहरूअन्तर्गत मुख्य रूपमा भाषा सिकाइका क्रममा सिकारूलाई के कस्ता समस्या आइपर्छन् ? पत्ता लगाउनु, कुनै व्यक्तिले (दोस्रो) लक्ष्य भाषा कसरी सिक्दछ ? सो कुरा पत्ता लगाउनु, कुनै पनि व्यक्तिले आफूले बोल्ने भाषा के कति जानेको छ ? पत्ता लगाउनु, भाषा सिकाइका क्रममा देखा परेका समस्याहरूको निराकरणका लागि के कस्ता उपायहरू अपनाउन सकिन्छ ? उक्त कुरा पत्ता लगाउनु, त्रुटि क्षेत्रको जानकारी लिई भाषा शिक्षणलाई सफल र प्रभावकारी रूपमा अगाडि बढाउनु जस्ता उद्देश्यहरू रहेका छन् ।

२.३ वाक्यगठनको परिचय र परिभाषा

२.३.१ परिचय

वाक्यगठन भाषाशास्त्रको अभिन्न पक्षको रूपमा रहेको पाइन्छ । वाक्यगठनविना भाषा सरल, सुसंगठित र नियमित रूपमा सञ्चालन हुन सक्दैन । भाषालाई निश्चित अर्थ दिन, अभिव्यक्ति छुट्याउन, स्पष्ट्याउन पनि वाक्यगठनका विभिन्न पक्षहरूले महत्त्वपूर्ण भूमिका खेलेका हुन्छन् ।

२.३.२ परिभाषा

विभिन्न भाषा शास्त्रीहरूले वाक्यगठनलाई भिन्न-भिन्न तरिकाले चिनाएका छन् । शर्माका अनुसार व्याकरणिक अर्थको अभिव्यक्तिका लागि शब्दमा गरिने परिवर्तनलाई रूपायन भनिन्छ । व्याकरणिक अर्थले वाक्यगठनका पक्षहरू जस्तै लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव आदिलाई बुझाउँछ भने कुरा उनले उल्लेख गरेका छन् । त्यसैगरी बन्धुले वाक्यगठनलाई व्याकरणात्मक कर्तृअन्तर्गत प्रत्ययहरूद्वारा सङ्केत गरिएका लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, भाव, पक्ष, वाच्य, कारक आदि जनाउँछ । नेपाली भाषामा शब्द र क्रियासँग सम्बद्ध हुन आउने विभिन्न किसिमका प्रत्ययहरूद्वारा यी कोटिहरूको बोध हुन्छ भनेर चिनाएका छन् । त्यस्तै शब्दमा गरिने रूपायनले त्यस शब्दको कोटिमा परिवर्तन गरिदिन्छ । व्याकरणात्मक अर्थको परिवर्तनका लागि शब्दमा विभिन्न लिङ्ग, वचन, पुरुष, कारक, काल, पक्ष र भाव जनाउने गरी रूपायक प्रत्ययहरू गाँसिन्छन् भनेर शान्ति प्रसाद ढकालले वाक्यगठनलाई चिनाएका छन् । यसरी समग्रमा वाक्यगठनले व्याकरणिक कोटि भाषा तथा शब्द वर्गको जीवन्त पक्ष हो । यसले शब्द शब्दबीचको अन्तरसम्बन्ध देखाउनुका साथै व्याकरणात्मक कार्यको बोध गराउँछ र शब्दको निश्चित अर्थ प्रदान गर्दछ ।

२.४ वाक्यगठन सम्बन्धी त्रुटिका क्षेत्रहरू

कर्ता, कर्म र क्रियाको सही सङ्गति मिल्नु नै वाक्यगठन हो । भाषाको अभिव्यक्ति स्पष्ट पार्न र भाषाको अर्थ प्रदान गर्न वाक्यगठनका विभिन्न पक्षहरूले प्रमुख भूमिका खेलेका हुन्छन् र वचन, लिङ्ग, पुरुष, काल, पक्ष, भाव, वाच्य, आदि तत्वले प्रभावित नेपाली वाक्यगठनका विशेषताहरूले व्याकरणात्मक औपचारिकता मात्र पूरा गर्दैनन् । यसले भाषाको शिष्ट, प्रसङ्गानुकुल एवम् औचित्यपूर्ण प्रयोग पनि गर्दछन् । कोशीय अर्थले अभिधात्मक अर्थलाई जोड दिएको पनि हुन्छ भने अभिधार्थ र लक्षणार्थ बोध गर्न व्याकरणिक कोटिगत अर्थ नै बढी उपयोगी सिद्ध हुन्छ ।

विद्यार्थीहरूले नेपालीका सामान्य वाक्यगठनलाई पनि स्तरीय दृष्टिले अशुद्ध बोल्ने, लेख्ने गर्दछन् । यस्तो त्रुटि नेपाली मातृभाषा नभएका सिकारूहरूमा मातृभाषाको प्रभावले हुने गर्दछ, भने नेपाली भाषा नै मातृभाषा हुनेहरूको भने वातावरण तथा भाषिका आदिका कारण त्रुटि हुने गर्दछ । नेपाली वाक्यगठन शिक्षणको मतलब पाठ्यपुस्तकको विषयवस्तु सुनाउनु नभएर वातावरणबाट सिकेका भाषामा पाइने त्रुटिहरूको निराकरण गर्न र कक्षामा अभ्यास गराउनु बढी उपयुक्त र उद्देश्य अनुकूल हुन्छ । भाषाको आधारभूत पक्ष वाक्यगठन हो । प्रत्येक भाषाका वाक्यगठनमा आ-आफ्नै विशेषताहरू हुन्छन् । नेपाली भाषा सरकारी कामकाजको भाषा, साभा सम्पर्कको भाषा, शिक्षाको भाषा तथा बहुसङ्ख्यक नेपालीहरूको भाषा भएकोले यसको मानक प्रयोगका लागि वाक्यगठनको महत्त्व रहेको छ ।

नेपाली भाषामा वाक्यगठनका काल पक्षहरू मानिएका छन् । ती व्याकरणिक कोटिहरू वा पक्षहरू लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, भाव, पक्ष, वाच्य र आदर नै हुन् । यी तत्त्वहरू समबन्धी सामान्य जानकारी क्रमशः तल प्रस्तुत गरिएको छ ।

२.४.१ लिङ्ग

“लिङ्ग भनेको पुरुष वा स्त्रीको भिन्नतालाई जनाउने व्याकरणिक कोटि कुनै भाषामा वस्तुको प्राकृतिक गुणअनुसार शब्दको लिङ्ग निर्धारण हुन्छ, भने कुनै भाषामा व्याकरणकोअनुसार छुट्टै तरिकाबाट शब्दको लिङ्ग निर्धारण हुन्छ”(आचार्य, २०५८:९३)। नामसँग सम्बद्ध व्याकरणात्मक कोटि नै लिङ्ग हो । स्त्री वा पुरुष जाति जनाउने व्याकरणको चिन्हलाई लिङ्ग भनिन्छ । पुलिङ्ग, स्त्रीलिङ्ग र नपुंसकलिङ्ग गरी लिङ्ग तिन प्रकारका हुन्छन् ।

स्त्री वा पोथी जाति बुझाउने लिङ्गलाई स्त्रीलिङ्ग भनिन्छ भने पुरुष वा भाले जाति बुझाउने व्याकरणको चिन्हलाई पुलिङ्ग भनिन्छ । स्त्री वा पुरुष अर्थात् भाले र पोथी नछुट्टिने व्याकरणिक कोटिलाई नपुंसकलिङ्ग भनिन्छ । लिङ्गको सम्बन्ध नाम, सर्वनाम, विशेषण र क्रियामा हुन्छ । जस्तै :

काका आउनु भयो ।	काकी आउनु भयो ।
गाई चर्छ ।	गोरू चर्छ ।
भाइ भीरबाट लड्यो ।	हुङ्गो भीरबाट लड्यो ।

राम घर जान्छ ।
केटो सुत्यो ।

सीता घर जान्छे ।
केटी सुती ।

२.४.२ वचन

सङ्ख्यासँग सम्बन्धित व्याकरणात्मक कोटि नै वचन हो । एक वा अनेक पदार्थ बुझाउने शब्दको स्वरूपलाई वचन भनिन्छ । तथा सङ्ख्या बुझाउने व्याकरणको चिन्हलाई पनि वचन भनिन्छ । वचनको अभिव्यक्ति नाम, सर्वनाम, विशेषण र क्रियापदमा हुन्छ (बराल र एटम, २०६६:४१) । त्यस्तै अर्का भाषाविद्का अनुसार नामको सङ्ख्यासँग सम्बन्धित व्याकरणात्मक कोटि वचन हो । त्यसैले यसको सम्बन्ध सङ्ख्या नामसँग रहेको हुन्छ । यसरी विभिन्न विद्वानहरूले आ-आफ्नै तरिकाले वचनको व्याख्या विश्लेषण गरेका छन् । वचनलाई सङ्ख्याको रूपमा र व्याकरणिक कोटिको रूपमा विश्लेषण गरेको छ । नेपालीमा एउटालाई बताउन एकवचन बढीलाई बताउन बहुवचनको प्रयोग गरिने हुनाले वचन दुई किसिमका छन् । वचनलाई एकवचन र बहुवचन गरी दुई किसिममा वर्गीकरण गरिएको छ । जस्तै :

एकवचन	बहुवचन
केटा आयो ।	केटाहरू आए ।
बाँदरले केरा खान्छ ।	बाँदरहरूले केरा खान्छन् ।
भाइ दौड्छ ।	भाइहरू दौड्छन् ।
केटा हिसाब सिक्छ ।	केटाहरू हिसाब सिक्छन् ।

२.४.३ पुरुष

पुरुषले कथनका सन्दर्भमा संलग्न भएका सहभागिहरूको प्रकृतिलाई जनाउँछ । यो विशेषतः सर्वनामसँग सम्बन्धित हुन्छ । व्यक्तिलाई बुझाउने व्याकरणात्मक कोटिलाई पुरुष भनिन्छ । सर्वनाम र क्रियासँग सम्बद्ध व्याकरणिक कोटिलाई पुरुष भनिन्छ । (बन्धु, २०५३:८५) । समग्रमा भन्नुपर्दा सर्वनामको बोध गराउने व्याकरणिक कोटि वा भागमा विभाजन गरिएको छ । नेपाली भाषामा पुरुषलाई प्रथम, द्वितीय तथा तृतीय गरी तिन भागमा विभाजन गरिएको छ ।

नेपालीमा बोल्ने व्यक्ति वा आफूलाई जनाउने प्रथम पुरुष, सुन्ने व्यक्ति वा श्रोतालाई बुझाउने द्वितीय पुरुष हो भने सान्दर्भिक व्यक्ति वा विषयलाई जनाउने तृतीय पुरुष हो अर्थात् जो बोल्छ, त्यो प्रथम पुरुष, जसले सुन्छ, त्यो द्वितीय पुरुष र जसका बारेमा केही बोलिन्छ, त्यो तृतीय पुरुष हो । पुरुषको अभिव्यक्ति सर्वनाम र क्रियापदमा हुन्छ (बराल र एटम, २०६६:४३) । जस्तै :

प्रथम पुरुष	द्वितीय पुरुष	तृतीय पुरुष
म हिमाल हेर्छु ।	तिमी हिमाल हेर्छौ ।	उनी हिमाल हेर्छन् ।
म भात खान्छु ।	तँ भात खान्छस् ।	ऊ भात खान्छ ।
हामी विद्यालय जान्छौ ।	तिमी विद्यालय जान्छौ ।	उनीहरू विद्यालय जान्छन् ।

२.४.४ काल

कालले क्रियाका विभिन्न अवस्था र समयलाई जनाउँछ । यस कोटिको उपयोग क्रियाको वर्णनात्मक सन्दर्भमा गरिन्छ । क्रियाको समयसँग सम्बन्धि रूपायन कोटिलाई काल भनिन्छ । नेपालीमा यो क्रिया वा धातुबाट अभिव्यक्ति हुन्छ । क्रियाको रूप र त्यस रूपमा वर्णित व्यापार वा अवस्थाको समयमात्र हुने सम्बन्धलाई काल भनिन्छ । (शर्मा, २०७९:४३४) । त्यस्तै कालको सामान्य अर्थ क्रियामा वर्णित व्यापार वा अवस्थाको समयलाई जनाउँछ । व्याकरणमा क्रियाको त्यस रूपान्तरणलाई कोटि भनिन्छ, जसबाट कुनै कार्य समय अनुसार क्रियामा आउने परिवर्तनलाई विशेष जोड दिन्छ । यसरी कालले समयको बोध गर्दछ । क्रियाको समय बताउने शब्दलाई काल भनिन्छ (भुजेल, २०६७:२५) । कालका बारेमा दिएका परिभाषाका आधारमा के भन्न सकिन्छ भने कालले कुनै काम वा घटना घटित समयको बोध गराउँछ । कालको प्रत्येक सम्बन्ध क्रियासँग मात्र हुने भएकाले काल क्रियाको आधारित वाक्य गठनको पक्ष हो । नेपाली भाषामा भूत, वर्तमान र भविष्यत गरी काललाई तिन भागमा वर्गीकरण गरिएको छ । भइरहेको समयले वर्तमान काल, भूतकालले भइसकेको र भविष्यत्कालले पछि हुने समय वा कार्यको बोध गराउँछ । जस्तै :

राम गीत गाउँछ । विद्यार्थी पुस्तक पढ्छ ।

रामले गीत गायो । विद्यार्थीले पुस्तक पढ्यो ।
राम गीत गाउने छ । विद्यार्थी पुस्तक पढ्ने छ ।

२.४.४.१ भूतकाल

पहिलेको समयलाई जनाउने क्रियाको रूप भूतकाल हो । भूतकालको क्रियाको कार्यव्यापार पहिले नै या बितिसकेको समयमा सम्पन्न भइसकेको कुरालाई जनाउँछ । भूतकाल जनाउनका लागि हिजो, अस्ति, एक वर्षअघि जस्ता समयबोधक क्रियाविशेषण लाग्दछन् । जस्तै

हामीले हिजो, अस्ति किताब पढ्यौं ।
हरि धुरुधुरु रोयो ।

२.४.४.२ अभूतकाल

नबितेको समयलाई जनाउने क्रियाको रूप अभूतकाल हो । अभूतकाल भित्र अहिलेको समयलाई बुझाउने वर्तमान काल र भविष्यत् काल गरी दुई भेद छुट्याउन सकिन्छ । क्रियाको वर्णित कार्य व्यापार अहिले हुने भन्ने बुझाउन प्रयोग हुने क्रियाको रूप वर्तमान काल हो । वर्तमान कालमा क्रियाको कार्यव्यापार थालिएको हुन्छ तर समाप्ति भएको हुँदैन । जबितेको समयलाई जनाउने क्रियापदमा छ को रूपायन हुन्छ । जस्तै :

म विद्यालय जान्छु ।
हरि हाँस्छ ।

‘काल क्रियापदको समय सङ्केत कोटि हो’ (अधिकारी, २०६२ : ४८) । क्रियापदले वर्णन गरेका काम वा अवस्थाको समयलाई काल भनिन्छ । अभिव्यक्तिको समयलाई आधार बनाएर कालको निर्धारण हुन्छ ।

२.४.५ पक्ष

क्रियासँग सम्बद्ध वाक्यगठनको आधार नै पक्ष हो र यसले काम कुन कालावधीमा भयो भन्ने कुरा बताउँछ । कालको विशेष अवस्था वा परिस्थितिमा घटित क्रियाको बोध गराउने

वाक्यागठनको कोटिलाई पक्ष भनिन्छ । “पक्षले खास कालको परिवेश भित्र क्रियाका कार्यको प्रकृति तथा वितरणलाई जनाउँछ । त्यसैले यसबाट क्रियाका विभिन्न अवस्था वा चरणहरूव्यक्त हुन्छन्” (अधिकारी, २०६७ :२२) । यसरी भूत र अभूत कालमा घटेका घटनाहरूका क्रियाभेदहरूलाई नै पक्ष भनिन्छ । नेपाली भाषामा भूतकालका सामान्य, अपूर्ण, पूर्ण, अभ्यस्त र अज्ञात गरी पाँच पक्ष तथा अभूत कालका सामान्य, अपूर्ण र पूर्ण गरी तिन पक्षहरू हुन्छन् ।

जस्तै :

मैले भात खाएँ ।	म भात खाँदै थिएँ ।
मैले भात खाएको थिएँ ।	मैले भात खाएछु ।
म भात खान्थेँ ।	

२.४.६ भाव

क्रियाद्वारा वक्ताको मनोभाव वा मनोवृत्ति जनाउने कोटिलाई भाव वा वृत्ति भनिन्छ । यस कोटिले कामको निश्चितता, अनिश्चितता, आज्ञा, सङ्केत, प्रश्न आदि बुझाउँछ । खासगरी वक्ताले आफ्ना भावना, इच्छा, आज्ञा, सङ्केत, संभावना जस्ता भावहरू मध्ये कुनै एकलाई महत्त्वपूर्ण स्थान दिई प्रकट गर्ने शैली नै भाव हो ।

नेपाली भाषामा भाव यति नै प्रकारका छन् भनि यकिन गरिएको छैन तर भावका प्रकारका सन्दर्भमा डा. बन्धुले निश्चयार्थ, आज्ञार्थ र प्रश्नार्थ गरी चार भेदमा वर्गीकरण गरेका छन् भने डा. अधिकारीले इच्छार्थ, आज्ञार्थ, संभावनार्थ र सङ्केतार्थ गरी पाँच भेदमा वर्गीकरण गरेका छन् । त्यसैगरी शर्माले निश्चयार्थक, आज्ञार्थक, संभावनार्थ, सङ्केतार्थ र संदेहार्थ गरी पाँच अर्थमा उल्लेख गरेका छन् । जस्तै :

गिरजले भाइलाई चिठी लेखोस् । उसले धेरै पढोस् ।	(इच्छार्थ भाव)
तिमीहरू घरमा जाओ । रमिता भाइलाई पढाऊ ।	(आज्ञार्थ भाव)
ऊ घरमा बस्ला । गिरज डाक्टर बन्ला ।	(संभावनार्थ भाव)
श्यामले बोलायो भने राम आउँथ्यो ।	(सङ्केतार्थ)

२.४.७ वाच्य

वाक्यमा कर्ता, कर्म वा भावको काम बुझाउँदा फेरिने क्रियाको रूपलाई वाच्य भनिन्छ, जसले वाक्यमा क्रियाको भनाइ, विषय, कर्ता, कर्म वा भाव के हो भन्ने जनाउँछ । कर्ता प्रमुख हुने वाच्य कर्तृवाच्य, कर्म प्रमुख हुने वाच्य कर्मवाच्य तथा भाव प्रधान हुने वाच्य भाव वाच्य हुन्छ । जस्तै :

म योग गर्न मन पराउँछु ।	कर्तृवाच्य
रिताद्वारा गीतहरू गाइए ।	कर्मवाच्य
आफू त आज मस्त सुतिन्छ ।	भाववाच्य

२.४.७.१ कर्तृवाच्य

क्रियापदको सङ्गति कर्तासँग रहने वाच्य कर्तृवाच्य हो । यसमा कर्ताको लिङ्ग, वचन, पुरुष, र आदर अनुरूप क्रियापद रहन्छ । कर्तृवाच्य सकर्मक र अकर्मक दुवै क्रियायुक्त वाक्यमा हुन्छ । जस्तै :

म विद्यालय जान्छु ।
केटो हाँस्यो ।

२.४.७.२ कर्मवाच्य

क्रियापदको सम्बन्ध कर्मसँग रहने वाक्य कर्मवाच्य हो । यसमा क्रियाको सम्बन्ध कर्मसँग रही कर्मको भूमिका प्रमुख रहन्छ । सकर्मक क्रियाले बनेका कर्तृवाच्यको वाच्यान्तरण गरी कर्मवाच्य बन्दछ । जस्तै :

केटाद्वारा केटी कुटिई ।
केटाद्वारा ऊ कुटियो ।

२.४.७.३ भाववाच्य

क्रियाको सम्बन्ध कर्ता र कर्मसँग नभई सोही क्रियाको भावसँग रहने वाच्य भाववाच्य हो । भाववाच्यको क्रियापद प्रायः अकर्मक हुन्छ, र क्रियापदमा धातुसँग 'इ' गरिन्छ । जस्तै :

तिमीद्वारा निदाइयो ।

आफू त हाँस्निन्छ ।

२.४.८ आदर

वाक्ता, श्रोता र सन्दर्भ व्यक्तिका बीचको सामाजिक सम्बन्ध निर्देश गर्ने व्याकरणिक एकालाई आदर भनिन्छ । नेपालीमा आदरलाई शून्य आदर, सामान्य आदर, उच्च आदर र उच्चतम आदर आदि तह रहेका छन् । त्यस्तै द्वितीय पुरुष सर्वनाम तँ, तिमी, तपाईं, हजुर यी सबैले आदरका विभिन्न रूपहरूलाई बुझाउँछन् । मूलतः आदरको अभिव्यक्ति सर्वनाम र क्रियामा हुन्छ । जस्तै:

शून्य आदर	सामान्य आदर
तँ जा ।	तिमी जाऊ ।
उच्च आदर	उच्चतम आदर
तपाईं जानुहोस् ।	हजुर गइबक्स्योस् ।

२.५ वाक्यगठनसम्बन्धी अध्ययनको आवश्यकता

वाक्यगठनले सिकाइलाई परिपक्व बनाउँछ । वाक्यगठनको आधारभूत कुराप्रति सचेत गराउनु वाक्यगठन सम्बन्धी अध्ययनको मुख्य आवश्यकता हो । त्यस्तै यसका अन्य आवश्यकताहरूमध्ये विद्यार्थीहरूले वातावरणबाट सिकेका भाषामा पाइने त्रुटिहरूको निराकरण गर्नु, भाषाको शिष्ट र प्रसङ्ग अनुकूल एवं सौन्दर्य औचित्यपूर्ण प्रयोगको प्रतिनिधित्व गराउनु, भाषाको प्रभावकारिता एवम् सौन्दर्य खलबलिन नदिनु, वाक्यगठनका आधारभूत अशुद्धि निराकरण गर्नु तथा सम्बन्धित भाषाका सामान्य विशेषताहरूलाई पहिल्याउनु पनि हो । जस्तै : लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव, वाच्य आदि रहेका छन् ।

२.६ भाषा पाठ्यपुस्तकमा वाक्यगठनको स्थान

भाषा पाठ्यपुस्तक भाषा सिकाइसँग सम्बन्धित हुन्छ । भाषिक सीप सिकाउनु यसको मुख्य उद्देश्य हो ।

वाक्यगठन भनेको वाक्यको आधारभूत तहको शिक्षण भएकाले लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव, वाच्य, आदि जस्ता वाक्यका आधारभूत तत्वलाई अलग अलग रूपमा शिक्षण गर्नु पर्दछ । वाक्यगठन भाषा पाठ्यपुस्तकको स्तरयुक्तता र उपयुक्तताको पहिचान गराउने एउटा महत्त्वपूर्ण पक्ष भएकाले पाठ्यपुस्तकका सबै पाठहरूमा सामानुपातिक वाक्यगठनको वितरण र उन्नयन गर्दै लैजानु पर्दछ । भाषा पाठ्यपुस्तक राम्रो नराम्रो के छ भन्ने कुरा त्यसभित्र निहित वाक्यगठनको अवलोकनबाट थाहा पाइने हुँदा त्यसतर्फ सचेत हुन आवश्यक छ ।

समग्रमा भन्दा यस अध्यायमा वाक्यगठन सम्बन्धी सैद्धान्तिक परिचय उल्लेख गर्दै भाषाविद्हरूले उल्लेख गरेका सैद्धान्तिक परिभाषाहरूका पक्षहरूको बारेमा सामान्य परिचय र वाक्यगठनका पक्षहरूको बारेमा सामान्य परिचय समावेश गरिएका छन् । लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, भाव, पक्ष, तथा वाच्यहरूको परिचय लिने क्रममा नेपाली भाषामा रहेका तिनका वर्गहरूको समेत सामान्य चर्चा गरिएको छ ।

अध्याय तिन

अध्ययन विधि र प्रक्रिया

३.१ अध्ययनको ढाँचा

कुनै पनि क्षेत्रसँग सम्बन्धित रही नयाँ कुरा पत्ता लगाउन सञ्चालन गरिएको व्यवस्थित र वैज्ञानिक अध्ययनलाई अनुसन्धान भनिन्छ । (निउरे र अन्य, २०७०:०१) । निश्चित विधिहरूको प्रयोग गरेर समस्या अध्ययन अनुसन्धान गर्नुपर्ने हुन्छ । अनुसन्धानका लागि आवश्यक सामग्रीहरूको समग्र प्रक्रियालाई शोध विधि भनिन्छ । शोध विधि अन्तर्गत जनसङ्ख्या तथा प्रतिनिधि नमुना, सामग्री वा उपकरण निर्माण, पूर्व परीक्षण तथा सङ्कलन र सामग्रीको व्याख्या विश्लेषण जस्ता कुराहरू शोध विधिअन्तर्गतका महत्वपूर्ण पक्षहरू हुन् । (भण्डारी र अन्य, २०६८:१२३) । शोधपत्रको संरचनालाई मुख्य मुख्य अध्ययन र शीर्षकहरू उल्लेख गरी अध्ययनको ढाँचा उल्लेख गर्नुपर्दछ । यसले शोधपत्रको संरचनालाई सुसङ्गठित र व्यवस्थित बनाउँछ ।

अध्ययन तथा अनुसन्धान कार्यलाई निश्चित नियम तथा विधिको आधारमा गरिएको खण्डमा मात्र त्यसको निष्कर्षलाई सामान्यीकरण गर्न सकिन्छ । यस अध्ययनमा निम्न बमोजिमको अनुसन्धानका विधिको प्रयोग गरिएको छ । यो अध्ययन क्षेत्रीय विधिमा आधारित रहेको भए तापनि सैद्धान्तिक अध्ययनका लागि आवश्यक परेअनुसार पुस्तकालयीय विधिको प्रयोग गरिएको छ ।

छलफल र विश्लेषणमा आधारित अध्ययन मूलतः प्राथमिक र द्वितीय स्रोतबाट सङ्कलन गरिएका तथ्याङ्कहरूमा आधारित छ । सङ्कलन गरिएका गुणात्मक तथा परिणात्मक तथ्यहरूलाई अध्ययनको उद्देश्य अनुरूप तालिकीकरण र स्तम्भ चित्रको प्रयोग गरी व्याख्या र विश्लेषण गरिन छ, त्यसैले यो अध्ययन गुणात्मक र परिणात्मक ढाँचामा रहेको छ ।

३.२ जनसङ्ख्या र नमुना छनोट

प्रस्तुत अध्ययन रोल्पा जिल्ला गंगादेव गाउँपालिका अन्तर्गत पर्ने आधाभूत र मा.वि. गरी सातवटा विद्यालयमा अध्ययन गर्ने सम्पूर्ण विद्यार्थीहरू जनसङ्ख्या हुन् ।

३.३ नमुना छनोट पद्धति

प्रस्तुत अध्ययन तथा अनुसन्धान कार्यलाई निश्चित नियम तथा उद्देश्य लिएर गरिने हुँदा यस असम्भाव्य नमुना छनोट पद्धतिअन्तर्गत पर्ने प्रयोजनमूलक नमुना छनोट पद्धतिलाई लिएर अध्ययन गरिएको छ । रोल्पा जिल्ला गंगादेव गाउँपालिका वडा नं. ४, ५ र ६ अन्तर्गत पर्ने ७ वटा सामुदायिक विद्यालयमा अध्ययन गर्ने कक्षा सातका १०/१० जना गरी जम्मा ७० जना विद्यार्थी मध्ये छात्र ३५ र छात्रा ३५ जनालाई नमुना छनोटको रूपमा लिइएको छ ।

३.४ तथ्याङ्क सङ्कलनका साधनहरू

यस अध्ययनका लागि आवश्यक पर्ने प्राथमिक तथ्याङ्क सङ्कलनका लागि निम्नानुसारका साधनहरू प्रयोग गरिएको छ :

यस अध्ययनका लागि आवश्यक पर्ने प्राथमिक तथ्याङ्क सङ्कलन गर्न छनोट गरिएका प्रत्येक विद्यार्थीहरूको लागि प्रश्नावली फारम तयार गरिने छ । निर्धारित प्रश्नलाई पूर्व परीक्षण गरि अन्तिम रूप दिएपछि तोकिएको विद्यालयमा अनुसन्धान कर्ता पुगी सम्बन्धित विद्यालयको सहयोगमा डेढ घण्टाको समय निर्धारण गरी परीक्षाको प्रयोजन बारे पहिला नै सम्बन्धित विद्यालयका प्रशासन र विषय शिक्षकलाई जानकारी गराउने र परीक्षणलाई निष्पक्ष बनाउन सबैबाट सहयोग मागिने छ । उक्त परिमार्जित प्रश्नहरूलाई ७० जना विद्यार्थीहरूमा कार्यान्वयन गरिएको छ ।

३.५ तथ्याङ्क सूचना सङ्कलन पद्धति

यस अध्ययनका लागि आवश्यक पर्ने प्राथमिक तथ्याङ्क सङ्कलन गरी सम्बन्धित विषयका प्रश्नावली फारम तयार पारिने छ । उक्त प्रश्नावली अनुसन्धानकर्ता स्वयम् अध्ययन

क्षेत्रमा पुगी प्रत्यक्ष रूपमा विद्यार्थीहरूलाई तयार पारिएको प्रश्नावली फारम दिएर अलग अलग समयमा परीक्षा लिएर सङ्कलन गरिने छ । यस अध्ययनका लागि आवश्यक पर्ने द्वितीय तथ्याङ्क सङ्कलनका लागि अध्ययनकर्ता स्वयम् नै तथ्याङ्क स्रोतहरूमा पुगिने छ । तथ्याङ्क सङ्कलनका दुईवटा स्रोतहरू रहेका छन् जुन निम्नअनुसार छन् :

३.५.१ प्राथमिक स्रोत

यसअन्तर्गत निर्धारित विद्यालयका विद्यार्थीका लागि विभिन्न खालका प्रश्नावली निर्माण गरी अध्येता स्वयम् उक्त विद्यालयमा पुगेर विद्यार्थीहरूबाट लिइएको परीक्षाको उत्तरपुस्तिकालाई प्राथमिक स्रोतको रूपमा लिइएको छ ।

३.५.२ द्वितीय स्रोत

द्वितीय स्रोतअन्तर्गत पुस्तकालयीय कार्यहरू पर्दछन्, जसमा यस अध्ययन पूर्व भए गरेका र शोधपत्रहरू, लेखरचनाहरू, पत्रपत्रिका र कक्षा सातमा अध्ययनरत १०/१० जना विद्यार्थीहरूलाई लिइएको छ ।

३.६ तथ्याङ्क व्याख्या र विश्लेषण

प्रस्तावित अध्ययनमा तथ्याङ्कको व्याख्या एवम् विश्लेषण गर्ने क्रममा विद्यार्थीका त्रुटिहरूलाई विभिन्न व्याकरणिक कोटिका आधारमा वर्गीकरण गरी छुट्टा छुट्टै प्रस्तुत गरिइएको छ । उक्त विभिन्न कोटिहरूमा त्रुटि गर्ने विद्यार्थीहरूको सङ्ख्यालाई विषयगत तथा स्वतन्त्र लेखनसम्बन्धी प्रश्नहरूको उत्तर परीक्षणबाट प्राप्त नतिजाका आधारमा तालिकीकरण गरी स्तम्भ चित्रमा देखाइएको छ । साथै मूल्याङ्कनका लागि आवश्यक प्रश्नावलीका उत्तरका आधारमा विषयवस्तु, प्रस्तुति र शुद्धता छुट्ट्याएर मूल्याङ्कन प्रक्रियालाई अगाडि बढाइएको छ । यस आधारमा विद्यार्थीले वाक्यगठन सम्बन्धी प्रश्नमा ६० प्रतिशत भन्दा बढी सही उत्तर दिने विद्यार्थीहरूलाई उत्तम, ३२ प्रतिशत देखि ६० प्रतिशत सम्म सही उत्तर दिने विद्यार्थीहरूलाई मध्यम र ३२ प्रतिशत भन्दा कम सही उत्तर विद्यार्थीहरूलाई निम्न वर्गमा राखी प्रस्तुत गरिएको छ ।

अध्याय चार

व्याख्या र विश्लेषण

४.१ समग्रमा वाक्यगठनगमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन

प्रस्तुत शोध पत्रमा रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको प्रयोग गर्दा वाक्यगठनमा गरेका त्रुटिहरूको अध्ययन गरिएको छ । वाक्यगठनगत त्रुटिहरूको अध्ययनमा लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, वाच्य, भाव र आदरका आधारमा त्रुटिहरूको अध्ययन गरिएको छ । प्रस्तुत अध्ययनको उद्देश्य रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको पहिचान गर्ने साथै छात्र र छात्राले गर्ने त्रुटिको तुलनात्मक रूपमा पहिचान गरी सुधारका उपायहरू पत्ता लगाएर सुझावहरू प्रदान गर्नु रहेको छ । उक्त उद्देश्यहरू पूरा गर्न विषयगत र स्वतन्त्र लेखनअन्तर्गतका प्रश्नहरू तयार पारेर विद्यालयहरूमा गई लिखित परीक्षा सञ्चालन गरी तथ्याङ्कहरूको विश्लेषण गरिएको छ, जसका लागि रोल्पा जिल्लाका विभिन्न सामुदायिक विद्यालयमा गएर प्रत्येक विद्यालयका १०/१० जना विद्यार्थीहरू जसमा ५ जना छात्र र ५ जना छात्रा गरी जम्मा ७० जना विद्यार्थीहरूलाई नमुना जनसङ्ख्याका रूपमा लिएर सामग्री सङ्कलन गरी व्याख्या विश्लेषण गरिएको छ ।

प्रस्तुत शोध प्रतिवेदनमा विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गरेका त्रुटिहरूलाई आठओट तत्त्वका आधारमा विश्लेषण गरी औसत निकालिएको छ । विद्यार्थीले के-कति त्रुटि गरे भनी उत्तरपुस्तिकाको आधारमा व्याख्या र विश्लेषण गरिएको छ । यस आधारमा विद्यार्थीले वाक्यगठन सम्बन्धी प्रश्नमा ६० प्रतिशत भन्दा बढी सही उत्तर दिने विद्यार्थीहरूलाई उत्तम, ३२ प्रतिशत देखि ६० प्रतिशत सम्म सही उत्तर दिने विद्यार्थीहरूलाई मध्यम र ३२ प्रतिशत भन्दा कम सही उत्तर दिने विद्यार्थीहरूलाई निम्न वर्गमा राखेर तालिकामा देखाइएको छ । विद्यार्थीले लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, वाच्य, भाव र आदरका आधारमा गरेका त्रुटिहरूलाई क्रमशः यहाँ निम्नानुसार तालिका र स्तम्भ चित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ :

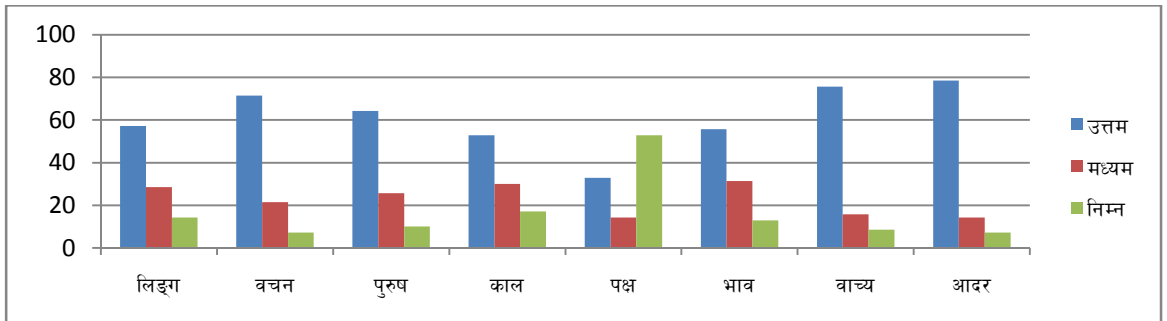
तालिका नं. १

वाक्यगठनसंग सम्बन्धित त्रुटिहरूको समग्र विवरण

क्र. स.	वाक्यगत त्रुटिका प्रकारहरू	जम्मा वि.सं.	जम्मा प्र.सं.	उत्तम प्रतिशत	मध्यम प्रतिशत	निम्न प्रतिशत
१	लिङ्ग	७०	४	४०	५७.१५	२०
२	वचन	७०	४	५०	७१.४३	१५
३	पुरुष	७०	५	४६	६५.७१	१७
४	काल	७०	८	३७	५२.८५	२१
५	पक्ष	७०	४	२३	३२.८५	१०
६	भाव	७०	४	३९	५५.७२	२२
७	वाच्य	७०	६	५३	७५.७१	११
८	आदर	७०	५	५५	७८.५७	१०

सारांशमा भन्नुपर्दा रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले सबै व्याकरणिक कोटिमा कुनै न कुनै त्रुटि गरेको पाइएको छ । उपयुक्त तालिका र स्तम्भ चित्रको आधारमा समग्रमा के भन्न सकिन्छ भने रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव, वाच्य र आदरसँग सम्बन्धित त्रुटिहरू गरेको पाइन्छ । यी त्रुटिहरू मध्ये सबैभन्दा धेरै पक्षसँग सम्बन्धित त्रुटि (५२.८६ प्रतिशत) बढी विद्यार्थीहरूले गरेको पाइयो भने वचनसँग सम्बन्धित त्रुटि (७१.४३ प्रतिशत) सबैभन्दा कम विद्यार्थीहरूले गरेको पाइयो ।

स्तम्भ चित्र नं. १

उपर्युक्त स्तम्भ चित्रलाई अध्ययन गर्दा के कुरा स्पष्ट हुन्छ भने वाक्यका व्याकरणिक कोटिहरूको त्रुटिमा विद्यार्थीहरूले सबैभन्दा बढी पक्षसम्बन्धी त्रुटि र सबैभन्दा कम वचनसम्बन्धी त्रुटि गरेको पाइयो ।

४.२ वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिको वर्गीकरण

रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिको वर्गीकरणलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

४.२.१ लिङ्गका आधारमा त्रुटिको विश्लेषण

रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठन अध्ययनका क्रममा गरेका लिङ्गगत त्रुटिलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. २
लिङ्गका आधारमा

	उत्तम	मध्यम	निम्न	जम्मा
विद्यार्थी सङ्ख्या	४०	२०	१०	७०
प्रतिशत	५७.१५	२८.५७	१४.२८	१००

माथिको तालिका अनुसार रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूमा गरिएको परीक्षणमा विषयगत प्रश्नहरूको उत्तर लेखनको क्रममा लिङ्गगत त्रुटिहरू भएको पाइएको छ । कक्षा सातका जम्मा ७० जना विद्यार्थीहरूमध्ये ४० जना अर्थात् ५७.१५ प्रतिशतले राम्रो उत्तर दिएको पाइयो भने २० जना अर्थात् २८.५७ प्रतिशतले त्रुटि गरी मध्यम उत्तर दिएका छन् भने १० जना अर्थात् १४.२८ प्रतिशत विद्यार्थीहरूले गरेको त्रुटिको आधारमा लिङ्गगत पदसङ्गतिको विकास भएको देखिँदैन । यसरी हेर्दा रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातका विद्यार्थीहरूले लिङ्गका आधारमा त्रुटि कम गरेको स्पष्ट देखिन्छ । विद्यार्थीले गरेको लिङ्गगत त्रुटि यस्तो छ :

राम्री केटी आयो ।

माथिको उदाहरणमा कर्ता अनुसारको क्रियापदको सङ्गति मिलेको छैन । यहाँ 'राम्री केटी आई' हुनुपथ्यो ।

४.२.२ वचनका आधारमा त्रुटिको विश्लेषण

रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठन अध्ययनका क्रममा वचनका आधारमा गरेका त्रुटिलाई तलका तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. ३
वचनका आधारमा

	उत्तम	मध्यम	निम्न	जम्मा
विद्यार्थी सङ्ख्या	५०	१५	५	७०
प्रतिशत	७१.४३	२१.४३	७.१४	१००

माथि उल्लिखित तालिकाअनुसार रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातका जम्मा ७० जना विद्यार्थीहरूमा गरिएको परीक्षणका आधारमा राम्रो गरी त्रुटि कम गर्ने विद्यार्थीको सङ्ख्या ५० जना अर्थात् ७१.४३ प्रतिशत रहेको छ भने १५ जना अर्थात् २१.४३ प्रतिशतले अलिबढी त्रुटि गरेको देखियो भने ५ जना अर्थात् ७.१४ प्रतिशतले सबैभन्दा बढी त्रुटि गरेको देखियो । यसरी हेर्दा रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातका विद्यार्थीहरूले वचनका आधारमा त्रुटि कम गरेको स्पष्ट देखिन्छ । विद्यार्थीले वचनको तहमा गरेका त्रुटि यस्तो छ :

रेखा मेरी छोरी हुन् ।

माथिको उदाहरणमा पनि कर्ता अनुसारको सङ्गति मिलेको छैन । यहाँ 'रेखा मेरी छोरी हो' हुनुपथ्यो ।

४.२.३ पुरुषका आधारमा त्रुटिको विश्लेषण

कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनको पुरुषगत तत्त्वका आधारमा गरेका त्रुटिहरू निम्नानुसार तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. : ४
पुरुषका आधारमा

	उत्तम	मध्यम	निम्न	जम्मा
विद्यार्थी सङ्ख्या	४६	१७	७	७०
प्रतिशत	६५.७१	२४.२९	१०	१००

माथिको तालिकाको आधारमा रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले पुरुषका आधारमा गरेका त्रुटिको विश्लेषण गर्दा जम्मा ७० जना विद्यार्थीहरूमध्ये ४६ जना अर्थात् ६५.७१ प्रतिशतले राम्रो अङ्क ल्याई त्रुटि धेरै कम गरेको पाइयो भने १७ जना अर्थात् २४.२९ प्रतिशतले अलि बढी त्रुटि गरेको देखियो । त्यसैगरी ७ जना अर्थात् १० प्रतिशतले सबैभन्दा बढी त्रुटि गरेको देखियो । यसरी रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातका विद्यार्थीहरूले पुरुषसम्बन्धी त्रुटि पनि कम नै गरेको देखिन्छ । विद्यार्थीले पुरुषका आधारमा गरेको त्रुटि यस्तो छ :

ऊ हाँस्छिन् ।

माथिको उदाहरणमा पनि कर्ता अनुसारको सङ्गति मिलेको छैन । यहाँ 'ऊ हाँस्छे / हाँस्छ' हुनुपर्थ्यो ।

४.२.४ कालका आधारमा त्रुटिको विश्लेषण

विद्यार्थीहरूले सिकने क्रममा विभिन्न त्रुटिहरू गर्ने गर्दछन् । कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले कालका आधारमा गरेका त्रुटिहरूलाई तलका तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. : ५
कालका आधारमा

	उत्तम	मध्यम	निम्न	जम्मा
विद्यार्थी सङ्ख्या	३७	२१	१२	७०
प्रतिशत	५२.८५	३०	१७.१५	१००

माथिको तालिकाको आधारमा कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले कालका आधारमा गर्ने त्रुटिहरूको विश्लेषण गर्दा जम्मा ७० जना विद्यार्थीहरूमध्ये ३७ जना अर्थात् ५२.८५ प्रतिशतले राम्रो प्रतिक्रिया गरे तापनि पूर्ण रूपमा त्रुटि नगरेका भने होइन् । त्यस्तै २१ जना अर्थात् ३० प्रतिशतले गलत प्रतिक्रिया दिएको पाइयो भने सबैभन्दा बढी त्रुटि १२ जना अर्थात् १७.७५ प्रतिशतले गरेको देखियो । त्यसैले रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले कालका आधारमा धेरै त्रुटि गरेको देखियो । विद्यार्थीले कालका आधारमा गरेको त्रुटि यस्तो छ :

मैले यो पुस्तक पढेको थियो ।

माथिको उदाहरणमा पनि कर्ता अनुसारको सङ्गति मिलेको छैन । यहाँ 'मैले यो पुस्तक पढेको थिएँ' हुनुपर्थ्यो ।

४.२.५ पक्षका आधारमा त्रुटिको विश्लेषण

रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले पक्षसम्बन्धी के कस्ता त्रुटिहरू गर्छन् भनेर पक्षसँग सम्बन्धित प्रश्नावली परीक्षणअनुसार गरिएको त्रुटि विश्लेषणलाई निम्नानुसार तालिकामा प्रस्तुत गरिएको /देखाइएको छ :

तालिका नं. : ६
पक्षका आधारमा

	उत्तम	मध्यम	निम्न	जम्मा
विद्यार्थी सङ्ख्या	२३	१०	३७	७०
प्रतिशत	३२.८५	१४.२९	५२.८६	१००

माथि उल्लेखित तालिकामा विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको वाक्यगठनका क्रममा गरेको पक्षका आधारमा गर्ने त्रुटिहरूको तथ्याङ्कीय विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । कक्षा सातका जम्मा ७० जना विद्यार्थीहरूमा गरिएको परीक्षणमा २३ जना (३२.८५%) ले सही प्रतिक्रिया दिए भने

१० जना (१४.२९%) ले केही त्रुटि गरी प्रतिक्रिया दिएको पाइयो । त्यस्तै ५२ जना (५२.८६%) ले त्रुटिपूर्ण प्रतिक्रिया दिएको पाइयो । प्रतिशतका हिसाबले भन्नुपर्दा ५२.८६% विद्यार्थीले गरेको त्रुटिलाई हेर्दा पक्षका आधारमा रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातका सबैभन्दा धेरै विद्यार्थीहरूले त्रुटि गरेको र कमजोर रहेको देखियो । विद्यार्थीले पक्षका आधारमा गरेको त्रुटि यस्तो छ :

उनीहरू सुत्थ्यो । (सुत् : अज्ञात भूत)

माथिको उदाहरणमा पनि कर्ता तथा काल अनुसारको सङ्गति मिलेको छैन । यहाँ 'उनीहरू सुतेछन्' हुनुपर्थ्यो ।

४.२.६ भावका आधारमा त्रुटिको विश्लेषण

रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनको भाव अन्तर्गत गर्ने त्रुटिहरूलाई निम्नानुसार तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. : ७
भावका आधारमा

	उत्तम	मध्यम	निम्न	जम्मा
विद्यार्थी सङ्ख्या	३९	२२	९	७०
प्रतिशत	५५.७२	३१.४३	१२.८५	१००

माथि उल्लेखित तालिकानुसार रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले नेपाली वाक्यगठनभित्रको भावका आधारमा गरेको त्रुटिको अध्ययन गरिएको छ । यस अध्ययन अनुसार विद्यार्थीले भावमा गरेको त्रुटिलाई हेर्दा ३९ जनाले राम्रो गरेको भए तापनि त्रुटि नगरेको भने होइन त्यस्तै २२ जनाले अलि त्रुटि गरेको र सबैभन्दा बढी त्रुटि गर्नेमा ९ जना रहेको देखियो । त्यस्तै प्रतिशतका आधारमा हेर्दा राम्रो गर्ने अथवा त्रुटि कम गर्नेको सङ्ख्या ५५.७२ प्रतिशत रहेको छ भने केही त्रुटि गरी ठिकै गर्नेको सङ्ख्या ३१.४३ प्रतिशत रहेको छ र सबैभन्दा बढी त्रुटि गर्नेको सङ्ख्या १२.८५ प्रतिशत रहेको पाइयो । समग्रमा भन्नुपर्दा

विद्यार्थीहरूले भावका आधारमा प्रशस्त त्रुटि गरेको देखियो । विद्यार्थीले भावका आधारमा गरेको त्रुटि यस्तो रहेको छ :

तँ चाँडै उठोस् । (उठेस्, उठोस्)

माथिको उदाहरणमा पनि कर्ता अनुसारको सङ्गति मिलेको छैन । यहाँ 'तँ चाँडै उठेस्' हुनुपर्थ्यो ।

४.२.७ वाच्यका आधारमा त्रुटिको विश्लेषण

रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाच्यका आधारमा गरेका त्रुटिहरूलाई निम्नानुसार तालिकामा प्रस्तुत गरी व्याख्या विश्लेषण गरिएको छ :

तालिका नं. : ८ वाच्यका आधारमा

	उत्तम	मध्यम	निम्न	जम्मा
विद्यार्थी सङ्ख्या	५३	११	६	७०
प्रतिशत	७५.७१	१५.७२	८.५७	१००

माथिको तालिकामा हेर्दा कक्षा सातमा अध्ययनरत ७० जना विद्यार्थीहरूमध्ये ५३ जनाले राम्रो गरेको देखिन्छ, भने ११ जनाले केही त्रुटि गरेको पाइएको छ । त्यसैगरी ७० जनामध्ये ६ जनाले सबैभन्दा बढी त्रुटि गरेको पाइयो । यसलाई प्रतिशतमा भन्नुपर्दा ७५.७१ प्रतिशतले राम्रो गरेका छन् भने १५.७२ प्रतिशतले केही त्रुटि गरेको पाइयो र ८.५७ प्रतिशतले सबैभन्दा बढी त्रुटि गरेको देखिन्छ । यसर्थ विद्यार्थीहरूले वाच्यका आधारमा कम नै त्रुटि गरेको देखिन्छ । विद्यार्थीले वाच्यका आधारमा गरेको त्रुटि यस्तो छ :

आफू त खुब नाच्छ । (नाचिन्छ, नाच्छ)

माथिको उदाहरणमा पनि कर्ता अनुसारको सङ्गति मिलेको छैन । यहाँ 'आफू त खुब नाचिन्छ' हुनुपर्थ्यो ।

४.२.८ आदरका आधारमा त्रुटिको विश्लेषण

रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले आदरसम्बन्धी के कस्ता त्रुटिहरू गर्छन् भनेर आदरसँग सम्बन्धित प्रश्नावली परीक्षणअनुसार गरिएको त्रुटि विश्लेषणलाई निम्नानुसार तालिकामा प्रस्तुत गरिएको / देखाइएको छ :

तालिका नं. : ९
आदरका आधारमा

	उत्तम	मध्यम	निम्न	जम्मा
विद्यार्थी सङ्ख्या	५५	१०	५	७०
प्रतिशत	७८.५७	१४.२९	७.१४	१००

माथिको तालिकामा हेर्दा कक्षा सातमा अध्ययनरत ७० जना विद्यार्थीहरूमध्ये ५५ जनाले राम्रो गरेको देखिन्छ भने १० जनाले केही त्रुटि गरेको पाइएको छ । त्यसैगरी ७० जनामध्ये ५ जनाले सबैभन्दा बढी त्रुटि गरेको पाइयो । यसलाई प्रतिशतमा भन्नुपर्दा ७८.५७ प्रतिशतले राम्रो गरेका छन् भने १४.२९ प्रतिशतले केही त्रुटि गरेको पाइयो र ७.१४ प्रतिशतले सबैभन्दा बढी त्रुटि गरेको देखिन्छ । यसर्थ विद्यार्थीहरूले आदरका आधारमा कम नै त्रुटि गरेको देखिन्छ । विद्यार्थीले आदरका आधारमा गरेको त्रुटि यस्तो छ :

ऊ पोखरा जानुभयो ।

माथिको उदाहरणमा पनि कर्ता अनुसारको सङ्गति मिलेको छैन । यहाँ 'ऊ पोखरा गयो' हुनुपर्थ्यो ।

४.२.९ स्वतन्त्र लेखनसम्बन्धी त्रुटिको विश्लेषण

नेपाली भाषासम्बन्धी भाषिक त्रुटिहरू मध्ये स्वतन्त्र लेखनमा पनि विद्यार्थीहरूले विभिन्न त्रुटिहरू गर्ने गरेको पाइन्छ । त्यसैगरी विद्यार्थीहरूले भाषामा गर्ने त्रुटिहरूको मापन अर्थात् त्रुटिहरू पत्ता लगाउनको लागि स्वतन्त्र लेखनलाई पनि एक महत्त्वपूर्ण रूपमा लिन सकिन्छ । स्वतन्त्र लेखनमा विद्यार्थीहरूलाई कुनै समस्या वा शीर्षक दिएर उक्त शीर्षकमा आफ्ना विचारहरू वा तथ्यगत कुराहरूको अभिव्यक्ति गर्न लगाइन्छ । यस लेखनअन्तर्गत बन्द

प्रश्नहरूको उत्तर लेखे जस्तो यही नै लेख्नुपर्छ भन्ने नभई स्वतन्त्र रूपमा शीर्षकको सेरोफेरोमा रहेर लेख्न लगाइन्छ । यसबाट विद्यार्थीहरूको भाषाशैली शुद्धिकरण र वाक्यगठन जस्ता अन्य भाषागत त्रुटिहरूको पनि पत्ता लगाउन सकिन्छ । त्यसैगरी स्वतन्त्र लेखनसम्बन्धी विद्यार्थीहरूले पनि के कस्ता भाषागत त्रुटिहरू गर्दा रहेछन् भनी उनीहरूको स्कुलको बारेमा १०० शब्द नघटाई निबन्ध लेख्न लगाइएको थियो । उक्त लेखनमा विद्यार्थीहरूले धेरै वर्णविन्यासगत त्रुटिहरू गरेको पाइयो । अधिकांश विद्यार्थीहरूले निबन्ध पूरा नगरेको पनि पाइएको छ । यससम्बन्धी विद्यार्थीहरूले गरेका त्रुटिहरूको सूची यसप्रकार छ :

- (१) ह्रस्व दीर्घसम्बन्धी त्रुटि
- (२) ब र वसम्बन्धी त्रुटि
- (३) पदयोग र पदवियोगसम्बन्धी त्रुटि
- (४) शिरविन्दु र चन्द्रविन्दुसम्बन्धी त्रुटि
- (५) ए र यसम्बन्धी त्रुटि
- (६) वचनसम्बन्धी त्रुटि

यस अध्ययनमा कुल ७० जना विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो विद्यालयको बारेमा निबन्ध लेख्न लगाइएकोमा माथि उल्लेख गरेबमोजिमका त्रुटिहरू गरेको देखियो । कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले स्वतन्त्र लेखनसम्बन्धी गरेका त्रुटिहरूलाई तलको तालिका र स्तम्भ चित्रमा देखाई त्यसलाई व्याख्या विश्लेषण गरिएको छ ।

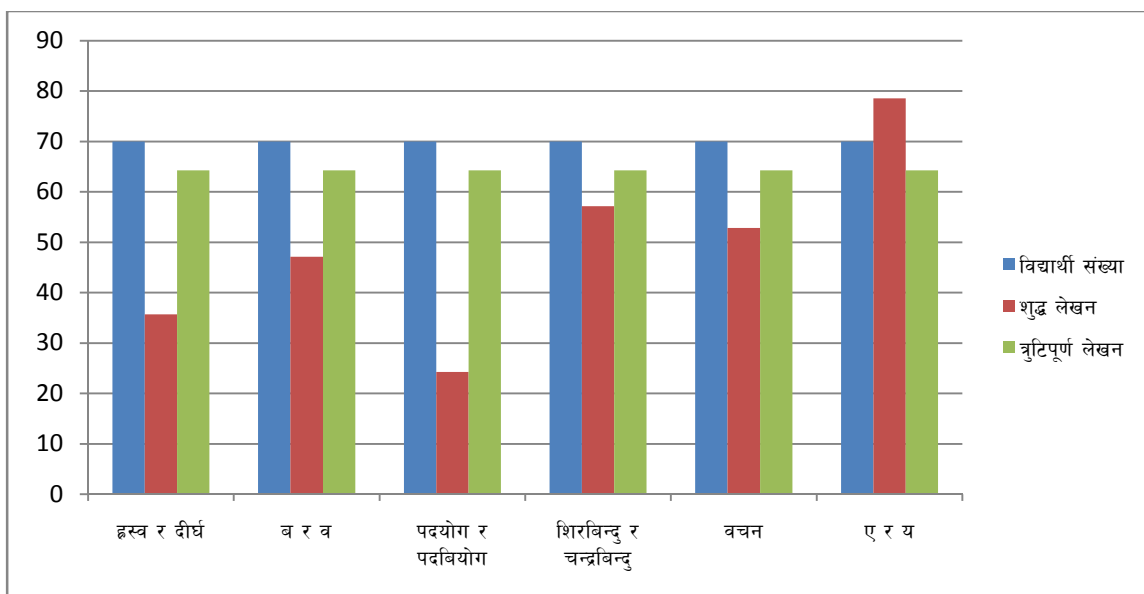
तालिका नं. : १०
स्वतन्त्र लेखनसम्बन्धी त्रुटिको विश्लेषण

क्र. स.	त्रुटिका प्रकार	जम्मा वि.स.	शुद्ध लेखन		त्रुटिपूर्ण लेखन	
			विद्यार्थी सङ्ख्या	प्रतिशत	विद्यार्थी सङ्ख्या	प्रतिशत
१	ह्रस्व र दीर्घ	७०	२५	३५.७२	४५	६४.२८
२	ब र व	७०	३३	४७.१४	३७	५२.८६
३	पदयोग र पदवियोग	७०	१७	२४.२९	५३	७५.७१

४	शिरविन्दु र चन्द्रविन्दु	७०	४०	५७.१५	३०	४२.८५
५	वचन	७०	३७	५२.८६	३३	४७.१४
६	ए र य	७०	५५	७८.५७	१५	२१.४३

माथिको तालिका र स्तम्भ चित्रको अध्ययनबाट के स्पष्ट हुन्छ भने स्वतन्त्र लेखन गर्न लगाउँदा विद्यार्थीहरूले माथि उल्लेखित त्रुटिहरू गरेका थिए । ती त्रुटिहरूको विवरण तालिका र स्तम्भ चित्रमा देखाइएको छ । तालिकामा देखाइएको पहिलो त्रुटि अर्थात् ह्रस्व र दीर्घसम्बन्धी त्रुटि ४५ जनाले गरेका थिए भने त्यसलाई प्रतिशतमा परिणत गर्दा ६४.२८ हुन आएको छ । त्यस्तै त्यही त्रुटिलाई २५ जनाले शुद्धसँग लेखेको पाइयो अर्थात् ३५.७२ प्रतिशत विद्यार्थीहरूले शुद्ध गरेका थिए त्यसैगरी अन्य त्रुटिहरूको सन्दर्भमा हेर्दा ब र व, पदयोग र पदवियोग, शिरविन्दु र चन्द्रविन्दु, वचन, ए र य सम्बन्धी त्रुटिहरू गर्ने विद्यार्थीहरूको सङ्ख्या क्रमशः ३७, ५३, ३०, ३३ र १५ अर्थात् ५२.८६, ७५.७१, ४२.८५, ४७.१४ र २१.४३ प्रतिशत विद्यार्थीहरूले गरेका थिए । त्यसैगरी यी त्रुटिहरूलाई शुद्धसँग लेख्ने विद्यार्थीहरूको सङ्ख्या क्रमशः ३३, १७, ४०, ३७ र ५५ अर्थात् ४७.१४, २४.२९, ५७.१५, ५२.८६ र ७८.५७ प्रतिशत थियो ।

स्तम्भ चित्र नं. २

यसरी हेर्दा साराशंमा के भन्न सकिन्छ भने अन्य त्रुटिहरूको तुलनामा पदयोग र पदवियोगसम्बन्धी त्रुटि सबैभन्दा बढी विद्यार्थीहरूले अर्थात् ७५.७१ प्रतिशतले गरेका थिए भने ए र य सम्बन्धी त्रुटिहरू सबैभन्दा कम विद्यार्थीहरू अर्थात् २१.४३ प्रतिशतले गरेका थिए । समग्रमा भन्नुपर्दा रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले स्वतन्त्र लेखनमा शुद्धसँग लेख्ने विद्यार्थी अत्यन्तै कम देखिन्छन् भने अधिकांश विद्यार्थीहरूले भाषागत त्रुटिहरू धेरै गरेका छन् ।

४.३ वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिका कारणहरू

विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको वाक्यगठनसम्बन्धी धेरै त्रुटिहरू गर्ने गर्दछन् । जसका प्रमुख कारणहरू निम्नानुरार रहेका छन् :

१. नेपाली भाषाको व्याकरणगत व्यवस्था अलग्गै भएकाले नेपाली वाक्यगठनसम्बन्धी धेरै त्रुटिहरू हुने गर्दछ ।
२. अर्को कारण नेपाली भाषाको प्रयोगमा ध्यान नदिँदा अथवा सचेत नहुँदा त्रुटिहरू हुने गर्दछ ।
३. वाक्य गठनका पक्षहरूको सैद्धान्तिक धारणा स्पष्ट नहुनाले अधिकांश त्रुटिहरू हुने गर्दछन् ।
४. विद्यालयहरूमा प्रभावकारी शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप नहुँदा पनि धेरै त्रुटिहरू हुने गर्दछन् ।
५. नेपाली भाषाको प्रयोग गर्दा धेरै क्षेत्रमा लाप्रवाही गरिनु ।
६. विद्यालयहरूमा उपयुक्त शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापको अभाव हुनु ।
७. त्यस्तै अन्य कारणहरूमा सामाजिक तथा पारिवारिक वातावरण, तालिमप्राप्त शिक्षकहरूको अभाव, नेपाली भाषाप्रतिको भेदभाव हुनु ।
८. भाषा शिक्षकले व्याकरणात्मक कोटिको राम्रो ज्ञान आर्जन गरी त्यसका आधारमा प्रभावकारी शिक्षण सिकाइ नगरिनु ।
९. वाक्यगठनका तत्वहरूमा गर्ने त्रुटिहरूलाई निराकरण गर्नका लागि सैद्धान्तिक व्याकरणको धारणा व्याख्यान विधिद्वारा प्रस्तुत गर्नुको सट्टा प्रयोगमूलक अभ्यासमा जोड नदिइनु ।
१०. विद्यार्थीहरूले गर्ने त्रुटिको निराकरणका लागि नेपाली भाषा व्याकरणका विभिन्न पक्षमा निदानात्मक परीक्षणको व्यवस्था गरी शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापको अभाव हुनु ।

४.४ त्रुटि निराकरणका उपायहरू

प्रस्तुत शोधपत्र कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिसँग सम्बन्धित छ । सिकाइको क्रममा विद्यार्थीहरूले विभिन्न कमीकमजोरीहरू गर्ने गर्दछन् । शिक्षकले ती कमीकमजोरीहरू पहिचान गरेर निराकरण गर्नु पर्ने हुन्छ । सिकाइको क्रममा विद्यार्थीहरूले कुन कुन पक्षमा कमीकमजोरीहरू गरे उक्त कमजोरीहरू पहिलेदेखि हुँदै आएको हो की अहिलेको समयमा मात्र हो पहिचान गरी उनीहरूको कमजोरीका कारण, पारिवारिक पृष्ठभूमि, स्वास्थ्य, बौद्धिकता, विद्यालय आदिको सावधानीपूर्वक खोजी गर्नुका साथै उनीहरूको कमीकमजोरीहरूको प्रकृतिको मात्रा पहिल्याउने स्तरीकृत, निदानात्मक, उपलब्धि परीक्षण आदिको उपयोग गरी समस्याहरू सुनिश्चित गरिनु पर्दछ । रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले सबैभन्दा बढी त्रुटि पक्ष, वाच्य र स्वतन्त्र लेखनमा गरेका छन् भने केही मात्रामा कम त्रुटि भाव, काल, पुरुषमा गरेका छन् । त्यस्तैगरी कम त्रुटि भने वचनमा र केही मात्रामा लिङ्गमा त्रुटि गरेको देखिएको छ । समग्रमा भन्नुपर्दा सिकाइ उपलब्धी बढी भए तापनि ती त्रुटिहरूको निराकरण वा सुधारमा त्रुटि निराकरणात्मक शिक्षणले प्रभावकारी भूमिका निर्वाह गरी पाठ्यक्रमले राखेका उद्देश्यहरू हाँसिल गर्न निम्नलिखित कुराहरू प्रयोगमा ल्याउनु पर्दछ ।

- (क) त्रुटि क्षेत्रहरूको पहिचान गरी तिनका तहसम्म पुगी निराकरणात्मक शिक्षण गर्ने ।
- (ख) नेपाली भाषाका व्याकरणिक कोटि : लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, आदर, भाव, वाच्य र आदर आदि बीचका भिन्नताको सही पहिचान गरी त्यसै अनुरूप शिक्षण गर्ने ।
- (ग) सैद्धान्तिक ज्ञान मात्र दिनुको सट्टा प्रयोगात्मक र व्यावहारिक ज्ञानमा जोड दिने ।
- (घ) शिक्षक केन्द्रित शिक्षण विधिको सट्टा विद्यार्थी केन्द्रित शिक्षण विधिको प्रयोग गर्ने ।
- (ङ) विद्यार्थीको इच्छा र चाहना अनुसारको शिक्षण गर्नु पर्ने ।
- (च) विद्यार्थीले भाषामा गर्ने त्रुटिका कारणहरू बारे शिक्षक, विद्यार्थी, अभिभावक र विज्ञसँग छलफल गर्ने ।
- (छ) शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्दा निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन गर्ने ।
- (ज) शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापका बेला शिक्षण सामग्रीको प्रयोग बढीभन्दा बढी गर्नु पर्ने ।

- (भ) शिक्षण कार्यमा आगमनात्मक शिक्षण विधिको उपयोग गर्दै नेपाली विषयमा शुद्ध र स्तरीय प्रयोगप्रति अभिप्रेरित गर्ने ।
- (ज) विभिन्न विद्यार्थीहरूले गर्ने त्रुटिका प्रवृत्ति पत्ता लगाई त्यसको पहिचान र विभाजन गरी त्रुटि निराकरणमूलक भाषा शिक्षण गर्नु पर्ने ।
- (ट) विद्यार्थीहरूको बौद्धिक क्षमता विकास गर्नका लागि विद्यालयमा विद्यार्थीहरूलाई अतिरिक्त क्रियाकलापहरूमा सक्रिय रूपमा सहभागी गरी उनीहरूबाट भएका त्रुटिहरू पहिचान गरी पृष्ठपोषण दिने ।
- (ठ) विद्यार्थीको भावना बुझी त्यस अनुरूपको विकल्प खोजेर भाषाको शुद्ध प्रयोगको अभ्यास निरन्तर रूपमा गराउने ।

यसप्रकार माथिका विभिन्न तरिकाहरूलाई अवलम्बन गरी शिक्षण सिकाइ गरेमा विद्यार्थीहरूले गरेको त्रुटिलाई न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ, उनीहरूलाई स्तरीय, प्रभावकारी सिकाइ र स्तरीय भाषा प्रयोग गर्न सक्षम बनाउन सकिन्छ । त्यसैले शिक्षण सिकाइको क्रममा नेपाली भाषा शिक्षकले विद्यार्थी केन्द्रित शिक्षण विधिहरूको प्रयोग गर्नुका साथै सरलबाट जटिल, मूर्तबाट अमूर्त, ज्ञातबाट अज्ञात किसिमले सिकने वातावरण तयार पारी शिक्षण सिकाइ गर्नु पर्दछ । यसरी समग्रमा हेर्दा विद्यार्थी केन्द्रित विधि, आगमनात्मक शिक्षण विधिका माध्यमबाट शिक्षण गर्नुका साथै प्रयोगात्मक ज्ञान र निरन्तर मूल्याङ्कनमा विशेष जोड दिनु पर्ने आवश्यकता देखिन्छ ।

अध्याय पाँच

सारांश, निष्कर्ष र उपयोगिता

५.१ सारांश

प्रस्तुत शोधकार्य विद्यार्थीहरूले गर्ने त्रुटिको अध्ययनमा केन्द्रित रहेको छ । यसमा विशेष गरी कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा के-कस्ता त्रुटि गर्छन् ती त्रुटि सुधारका उपायहरू के-के हुन् भन्ने कुराको निष्कर्ष गरिएको छ । यस शोधपत्रमा जम्मा पाँच अध्याय एक देखि अध्याय चारसम्मको सारांशलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

भाषा सिकाइका क्रममा विभिन्न त्रुटि हुने गर्दछन् । विशेष गरी रोल्पाली विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनका क्रममा आ-आफ्नै भाषिक विशेषताका कारणले विभिन्न क्षेत्रमा त्रुटिहरू हुने गर्दछन् । भाषा सिकाइका क्रममा विभिन्न भाषिक पृष्ठभूमिबाट आएका विद्यार्थीहरूले गर्ने त्रुटि क्षेत्रहरू पत्ता लगाई अध्ययन, अनुसन्धान र विश्लेषण गर्नु अत्यन्त आवश्यक हुन जान्छ ।

रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको विषयवस्तुलाई लिएर सारांश निकालिएको छ । यसमा पहिचानात्मक र निर्माणात्मक प्रश्नको उत्तरमा लिङ्गगत पक्षमा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूमा छत्राले भन्दा छत्राले बढी त्रुटि गरेको पाइयो । वचनगत पक्षमा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूमा छत्राले भन्दा छत्राले केही बढी त्रुटि गरेको पाइयो । पुरुषगत पक्षमा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूमा छत्राले भन्दा छत्राले केही बढी त्रुटि गरेको पाइयो । कालगत पक्षमा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूमा छत्राले भन्दा छत्राले बढी त्रुटि गरेको पाइयो । पक्षका आधारमा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूमा छत्राको दाँजोमा छत्राले बढी त्रुटि गरेको पाइयो । भावका आधारमा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूमा छत्राको दाँजोमा छत्राले बढी त्रुटि गरेको देखिएको छ । वाच्यका आधारमा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूमा छत्राको दाँजोमा छत्राले बढी त्रुटि गरेको देखिन्छ । आदर पक्षमा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूमा छत्राको दाँजोमा छत्राले बढी त्रुटि गरेको पाइयो । यस्तै स्वतन्त्र लेखनमा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूले पदयोग र पदबियोगमा बढी त्रुटि गरेको पाइयो । यसरी रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत

विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा भाषागत प्रभाव, असावधानी, अप्रभावकारी शिक्षण वैयक्तिक असक्षमता आदि कारणले त्रुटि हुने गरेको पाइयो । यसरी रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीका आधारमा विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गरेका त्रुटिहरूमा अध्ययनरत विश्लेषण गर्दा नेपाली भाषा शिक्षणका दृष्टिमा एउटा गम्भीर समस्याको रूपमा रहेको देखिन्छ ।

५.२ निष्कर्ष

भाषा सिकाइका क्रममा धेरै त्रुटिहरू हुन्छन् । भाषा सिकाइमा हुने त्रुटिलाई स्वभाविक रूपमा लिनु पर्दछ । जुनसुकै भाषा सिकाइका क्रममा देखा पर्ने त्रुटिको प्रकृति फरक-फरक भएता पनि विना त्रुटि कुनै पनि भाषा सिकाइ सम्भव हुँदैन । पहिलो भाषा सिकाइका तुलनात्मक रूपमा सहज हुन्छ भने दोस्रो भाषा सिकाइमा पहिलो भाषाको प्रभाव पर्ने हुनाले असहज र कठिन हुन्छ । नेपाली भाषा अनिवार्य विषयका रूपमा अध्ययन अध्यापन भए तापनि विद्यार्थीहरू नेपाली भाषाको प्रयोग गर्न सक्षम हुन नसक्नु चिन्ताको विषय बनेको छ । वाक्यगठनका पक्षहरूमा रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको नेपाली वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन गरिएको यस शोध अध्ययनमा गरिएका विविध पक्षहरूका निष्कर्षलाई निम्न बुँदाहरूमा प्रस्तुत गरिएको छ :

१. प्रस्तुत अध्ययन वाक्यगठन अन्तर्गत लिङ्ग, वचन, पुरुष, कल, पक्ष, भाव, वाच्य र आदर पक्षसँग सम्बन्धित छन् ।
२. वाक्यगठनका यी आठ पक्षलाई समेटी प्रश्नावली निर्माण गरिएको थियो ।
३. सातवटा विद्यालयमा १०/१० जना गरी कुल ७० जना मध्ये ३५ जना छात्र र ३५ जना छात्रालाई लिइएको परिक्षणबाट प्राप्त त्रुटिलाई तालिकाद्वारा प्रस्तुत गरिएको छ ।
४. वाक्यगठनको संरचना र जटिलताको क्रमलाई हेर्दा रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातका विद्यार्थीहरूलाई पक्षमा सबैभन्दा जटिल भएको पाइएको छ भने वाच्य र आदर पक्षमा कम जटिल र सरल भएको पाइएको छ ।
५. वाक्यगठन अन्तर्गत सबै भन्दा बढी त्रुटि पक्षमा ५२.८६ प्रतिशत र त्यसको तुलनामा वचन र आदर पक्षमा कम त्रुटि ७.१४ प्रतिशत गरेको पाइयो । सबैको अनुपातमा वचन र आदरमा कम त्रुटि गरेको पाइयो ।

६. वाक्यगठनका तत्त्वहरू अन्तर्गत कालमा १७.१५%, लिङ्गमा १४.२८%, वचनमा ७.१४%, पुरुषमा १०%, पक्षमा ५२.८६%, भावमा १२.८५%, वाच्यमा ८.५७% र आदरमा ७.१४% त्रुटि गरेको पाइयो ।
७. स्वतन्त्र लेखन अन्तर्गत सबै भन्दा बढी त्रुटि पदयोग र पदवियोगमा गरेको पाइयो भने कम त्रुटि ए र य मा पाइयो ।
८. स्वतन्त्र लेखनमा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूमा छात्रले भन्दा छात्राले बढी त्रुटि पाइयो ।
९. समग्रमा विश्लेषणलाई हेर्दा विद्यार्थीहरूमा बढी त्रुटि गर्ने कारणहरूमा सामाजिक र पारिवारिक वातावरण, समुदायको प्रभाव, विद्यालयको भौतिक तथा व्यवस्थापन पक्ष र शैक्षिक पक्ष कमजोर हुनु, शिक्षकहरूलाई तालिमको अभाव र भाषाप्रति उदासीनता आदि रहेको देखिन्छ ।

यसरी यस अध्ययनबाट के निष्कर्ष निकाल्न सकिन्छ भने रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीले वाक्यगठनमा त्रुटिहरू गर्दा रहेछन् । यस्ता त्रुटिहरू गर्नुका प्रमुख कारण मातृभाषीका प्रभाव, अभ्यासको कमी, असावधानी र प्रभावकारी शिक्षणको कमीले हुने गरेको पाइयो । भाषा शिक्षणमा गम्भीर र जटिल समस्याको रूपमा रहेको देखिएको छ । यसर्थ यस्ता त्रुटि निराकरणका उपाय अपनाउन आवश्यक देखिन्छ ।

५.३ सुझावहरू

अनुसन्धानका क्रममा प्राप्त अनुभव तथाडक विश्लेषणबाट प्राप्त निष्कर्षका आधारमा यस्ता त्रुटिहरूलाई समयमा नै समाधान गरी शुद्ध भाषिक प्रयोग तर्फ उन्मुख गराउने केही सुझावहरू निम्नलिखित रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ :

१. नेपाली भाषा शिक्षकले व्याकरणात्मक कोटिको राम्रो ज्ञान आर्जन गरी प्रभावकारी शिक्षण गर्नु पर्दछ ।
२. पाठको उद्देश्य अनुरूपको शिक्षण विधि र सामग्रीको प्रयोग गरी शिक्षण गर्नु पर्दछ ।

३. सैद्धान्तिक व्याकरणको सट्टा प्रयोगमूलक अभ्यासमा जोड दिनु पर्दछ ।
४. पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, शिक्षक निर्देशिकाको अध्ययन गरी प्रत्येक पाठको योजना निर्माण गरेर शिक्षण गर्नु पर्दछ ।
५. नेपाली भाषा शिक्षकले विद्यार्थीहरूलाई बढी सक्रिय गराई तल्लो कक्षा देखि नै शुद्ध र स्पष्ट नेपाली बोल्ने र लेख्ने बानीको विकास गराउनु पर्दछ ।
६. कमजोर विद्यार्थीहरूलाई थप समय उपलब्ध गराई शिक्षण गर्नु पर्दछ, अथवा छुट्टै कक्षा सञ्चालन गरेर शिक्षण गर्नु पर्दछ ।
७. विद्यार्थीहरूलाई मानक नेपाली भाषाको प्रयोग गर्न सक्षम बनाउन तालिम प्राप्त शिक्षकको व्यवस्था गर्ने, शिक्षकलाई समय समयमा तालिम र गोष्ठीमा सहभागी गराउनु पर्दछ र शिक्षकले सिकेका कुरा कक्षा कोठामा लागु गरे नगरेको प्रधानाध्यापकले अवलोकन गर्नु पर्दछ ।
८. पाठ्यपुस्तकमा राखिएका नमुना अभ्यासले मात्र पर्याप्त नहुने हुँदा अन्य सम्बन्धित पुस्तकहरू प्रयोग गरी शिक्षण गर्नु पर्दछ ।
९. समय समयमा कथा कविता संवाद वादविवाद, निबन्ध आदि साहित्यिक विधा सम्बन्धी प्रतिस्पर्धात्मक कार्यक्रम राखी पुरस्कृत गर्ने कार्यक्रमहरू राख्नु पर्दछ ।

५.४ उपयोगिता

प्रस्तुत शोधपत्र 'रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिको अध्ययन' शीर्षकमा केन्द्रित रहेको छ । यस अन्तर्गत पनि नेपाली वाक्यगठनका तत्वहरू लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव, वाच्य र आदरमा हुने त्रुटिहरूको अध्ययनसँग सम्बन्धित छ ।

प्रस्तुत शोधका निम्नलिखित कार्यहरूमा उपयोगी हुने अपेक्षा गरिएको छ :

१. पाठ्यक्रमको उद्देश्य अनुरूप शिक्षण विधि र शैक्षिक सामग्री छनोट गर्न सहयोग पुग्नेछ ।
२. त्रुटिहरू पत्ता लगाई निराकरणका उपायहरू खोज्न मद्दत पुग्नेछ ।
३. पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, शिक्षक तालिम सम्बन्धी योजना तर्जुमा क्षेत्रमा सहयोग पुग्नेछ ।

४. शिक्षक अभिभावकलाई विद्यार्थीको सिकाइ स्तर थाहा पाउन मद्दत पुग्नेछ ।
५. अध्ययनका क्रममा गरेका त्रुटिहरू पत्ता लगाउनका लागि यो अध्ययन उपयोगी हुने छ ।
६. विद्यार्थीहरूको रुचि अनुसार बाल मैत्री वातावरणमा शिक्षण गर्न सहयोग पुग्नेछ ।
७. शिक्षार्थीले गर्ने त्रुटि क्षेत्रको समय मै पहिचान गरी उपयुक्त निर्देशन प्रदान गर्ने सहयोग पुग्नेछ ।
८. शुद्ध र मानक नेपाली भाषाको प्रयोग गर्न सहयोग पुग्नेछ ।
९. शिक्षक, विद्यार्थी, अभिभावक र पाठ्यक्रमविद् तथा अनुसन्धान कर्ताका लागि उपयोगी पुग्नेछ ।
१०. शिक्षका र विद्यार्थीहरू विच कार्य सम्बन्धमा शैक्षणिक कार्य प्रभावकारी बनाउन सहयोगी पुग्नेछ ।
११. विद्यार्थीहरूको रुचि, आवश्यकतालाई ध्यान दिने पाठ्यक्रम विद्हरूलाई स्तर र क्षमताका आधारमा पाठ्यपुस्तकहरू छनोट र स्तरण गर्न सहयोग पुग्नेछ ।

प्रस्तुत शोधकार्यको उपयोगितालाई नीतिगत तह र प्रयोगगत तह गरी निम्नानुसार दुई भागमा विभाजन गर्न सकिन्छ ।

५.४.१ नीतिगत तह

यस शोधकार्यको नीतिगत तहलाई बुँदागत रूपमा निम्नानुसार उल्लेख गर्न सकिन्छ :

१. विद्यार्थीहरूको लागि विभिन्न पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक निर्माण गर्न ।
२. शिक्षण सिकाइ सम्बन्धी विधि र उद्देश्यहरूको निर्धारण गर्न ।
३. शिक्षण गर्दा आइपरेका समस्याहरूको समाधान गर्न ।
४. शिक्षण सिकाइको महत्त्व र उपयोगिता बारे जानकारी दिन ।
५. राष्ट्रिय शैक्षणिक योजनाको निर्माण गर्न ।
६. पाठ्यपुस्तक तथा अन्य सन्दर्भ सामग्री निर्माणकर्तालाई वाक्यगठन प्रयोगसम्बन्धी अभ्यासहरू समावेश गराउनुपर्ने तर्फसचेत गराउनेछ ।
७. यस अध्ययनले कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा के कस्ता त्रुटि गर्छन्

- भनी जिज्ञासा राख्ने जोसुकैलाई जिज्ञासा पुरा गर्न उपयोगी हुनेछ ।
८. यस अध्ययनले वाक्यगठन शिक्षणका निम्ति चाहिने आवश्यक शैक्षिक सामग्री निर्माणमा पनि उपयोगी हुनेछ ।
 ९. मूल्याङ्कन कर्तालाई मूल्याङ्कनका निम्ति तयार पारिने प्रश्नपत्र वाक्यगठन प्रयोगसँग सम्बन्धित गरी तयार गर्न यस अध्ययन अध्ययन उपयोगी हुनेछ ।

५.४.२ प्रयोगगत तह

वाक्यगठनले शिक्षण सिकाइमा प्रभावकारिता ल्याउन मद्दत गर्दछ । शुद्ध र स्तरीय वाक्यगठनको प्रयोगले शिक्षण कार्यलाई रूचिकर, प्रभावकारी र सफल बन्नुका साथै अपेक्षित उद्देश्य प्राप्तिका लागि वाक्यगठनले महत्वपूर्ण सहयोग पुऱ्याउँदछ । उद्देश्य प्राप्तिका अतिरिक्त शिक्षण कार्यमा सरलता ल्याउन निश्चित समयमा निश्चित विषयवस्तुको अध्यापन गराउन शुद्ध वाक्यगठनले महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दछ । यस शोधकार्यको प्रयोगगत तहलाई बुँदागत रूपमा निम्नानुसार उल्लेख गर्न सकिन्छ :

१. वाक्यगठन शिक्षणसम्बन्धी उद्देश्यहरूको निर्धारण गर्न ।
२. वाक्यगठन शिक्षणमा सहजता ल्याउनको लागि विभिन्न विषयवस्तुको छनोट गर्न ।
३. वाक्यगठन शिक्षण विधिको छनोट गर्न ।
४. शैक्षिक सामग्रीको छनोट गर्न ।
५. विभिन्न वाक्यगठन पक्षमा मूल्याङ्कन गर्न ।
६. वाक्यगठनसम्बन्धी समस्या पहिचान गर्न र तिनको निराकरण गर्न ।
७. शिक्षकलाई पेसागत रूपमा सक्षम बनाउन ।
८. शिक्षक विद्यार्थीलाई पृष्ठपोषण दिन ।
९. विद्यार्थीहरूलाई वाक्यगठनसम्बन्धी आधारभूत सिप ग्रहण गर्न ।
१०. विद्यार्थीको स्तर, क्षमता, आवश्यकताअनुसार विषयवस्तु, शिक्षण सामग्री र शिक्षण विधि छनोट गर्न प्रस्तुत अध्ययन उपयोगी देखिन्छ ।

सन्दर्भ सूची

अधिकारी, गीता (२०६७), लिम्बू मातृभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको उच्चारणमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन, स्नातकोत्तर शोधपत्र, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि.,कीर्तिपुर ।

अधिकारी, ललिता (२०६९), काभ्रे जिल्लाका कक्षा ८ मा अध्ययनरत दनुवारी मातृभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली वाक्यहरूमा गर्ने त्रुटिको अध्ययन, स्नातकोत्तर शोधपत्र, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

अधिकारी, हेमाङ्गराज (२०६७), प्रयोगात्मक नेपाली व्याकरण, काठमाडौं: रत्न पुस्तक भण्डार ।

अधिकारी, हेमाङ्गराज (२०६७), भाषा शिक्षण : केही परिप्रेक्ष्य तथा काठमाडौं : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।

खनाल, लता (२०६९), कपिलवस्तु जिल्लाका कक्षा आठमा अध्ययनरत थारूभाषी विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन, स्नातकोत्तर शोधपत्र, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

गौतम, देवीप्रसाद र प्रेमप्रसाद चौलागाईं (२०७०), भाषाविज्ञान,काठमाडौं : पाठ्यसामग्री पसल ।

गौतम, वासुदेव (२०५६), कक्षा ५ पूरा गरेका तामाङ भाषी विद्यार्थीहरूले गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन, स्नातकोत्तर शोधपत्र, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि.,कीर्तिपुर ।

घिमिरे, गोविन्द (२०६९), मैथिलीभाषी मुसहर विद्यार्थीहरूले स्तरीय नेपाली वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन, काठमाडौं : स्नातकोत्तर शोधपत्र, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

चलाउने, हिक्मत (२०७१), अछामी भाषिकाको व्याकरण व्यवस्थाको अध्ययन, स्नातकोत्तर शोधपत्र, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

चौधरी, रामप्रसाद (२०६८), कैलाली जिल्लाका कक्षा १० मा अध्ययनरत थारू मातृभाषी विद्यार्थीहरूले गर्ने वर्णविन्याससँग सम्बन्धित त्रुटिहरूको अध्ययन, स्नातकोत्तर शोधपत्र, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

चौधरी, इन्द्रदेव (२०६९), सिरहा जिल्ला क्षेत्र नम्बर एकका कक्षा ६ का थारूभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन, काठमाडौं : स्नातकोत्तर शोधपत्र, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

जोशी, टीकाराम (२०६७), कक्षा १० मा अध्ययनरत वैतलेडी भाषी विद्यार्थीहरूले स्तरीय नेपाली लेखनमा गर्ने वर्णविन्यास सम्बन्धी त्रुटिको अध्ययन, स्नातकोत्तर शोधपत्र, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

ढकाल, शान्तिप्रसाद (२०६६), सामान्य भाषाविज्ञान, काठमाडौं : शुभकामना प्रकाशन ।

ढुङ्गेल, भोजराज/दाहाल, दुर्गाप्रसाद, (२०६५), प्रायोगिक भाषाविज्ञान, काठमाडौं : शुभकामना प्रकाशन ।

तिम्सिना, पद्मा (२०६९), तनहुँ जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत मगरभाषी विद्यार्थीहरूले नेपालीभाषाको उच्चारणमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन, स्नातकोत्तर शोधपत्र नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

त्रिपाठी, वासुदेव/अवस्थी, महादेव र भण्डारी, पारसमणि (२०६३), निम्न माध्यमिक नेपाली व्याकरण र रचना, काठमाडौं : एकता बुक्स डिष्ट्रिब्युटर्स प्रा.लि. ।

निरौला, मुना (२०६९), कक्षा ६ मा अध्ययनरत लिम्बू मातृभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको उच्चारणमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन, स्नातकोत्तर शोधपत्र, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

न्यौपाने, गणेशप्रसाद (२०६२), कैलाली जिल्लाका कक्षा दशका विद्यार्थीहरूले गर्ने वर्णविन्याससम्बन्धी त्रुटिहरूको अध्ययन, स्नातकोत्तर शोधपत्र, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

पासवान, रामआधार (२०६९), नेपाली र बज्जिका भाषाको वाक्यगठनको व्यतिरेकी विश्लेषण, काठमाडौं : स्नातकोत्तर शोधपत्र, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

पौडेल, बिन्दु (२०५८), कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थी थारू भाषी विद्यार्थीहरूमा पाइने त्रुटिहरूको अध्ययन, स्नातकोत्तर शोधपत्र, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

पौडेल, माधवप्रसाद (२०६९), प्रायोगिक भाषाविज्ञानका प्रमुख आयाम, काठमाडौं : हेरिटेज पब्लिसर्स एन्ड डिस्ट्रिब्युटर्स प्रा.ली.।

भण्डारी, पारसमणि/घिमिरे, तुलसीराम र नेपाल शक्तिराज (२०६८), प्रायोगिक भाषाविज्ञानका प्रमुख आयाम, काठमाडौं : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।

भण्डारी, पारसमणि (२०३९), दोस्रो भाषाका रूपमा नेपाली भाषा सिक्ने कक्षा ८ का विद्यार्थीहरूले वाक्य गठनमा गर्ने अशुद्धिहरूको अध्ययन, स्नातकोत्तर शोधपत्र, नेपाली भाषा शिक्षा, विभाग त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

भट्टराई, विद्यादेवी (२०६५), तामाङ भाषा र नेपाली भाषाको व्यतिरेकी अध्ययन, स्नातकोत्तर शोधपत्र, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

भट्टराई, मन्जु (२०६५), बर्दिया जिल्लाका थारू र नेपाली भाषाको वाक्यगठनको व्यतिरेकी अध्ययन, काठमाडौं : स्नातकोत्तर शोधपत्र, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

भट्टराई, नवीन (२०६९), कक्षा नौमा अध्ययनरत मगर मातृभाषी विद्यार्थीहरूले स्तरीय नेपाली सिकाइमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन, स्नातकोत्तर शोधपत्र, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

भारती, चन्द्रा कुमारी (२०६७), कक्षा ८ मा पढ्ने खसानी भाषाका समूहका विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषामा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन, स्नातकोत्तर शोधपत्र, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

भुजेल, ध्रुवकुमार २०६७), उपयोगी नेपाली व्याकरण तथा रचना, राजविराज : उत्तम प्रकाशन ।

भुशाल, कमला (२०७१), धादिङ जिल्लाका कक्षा पाँचमा अध्ययनरत चेपाङ मातृभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषामा गर्ने भाषिक त्रुटिको अध्ययन, स्नातकोत्तर शोधपत्र, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

भण्डारी, रेखा (२०६१), दोस्रो भाषाका रूपमा नेपाली भाषा सिक्ने कक्षा सातका बलामी भाषी विद्यार्थीकोहरूले गर्ने भाषिक त्रुटिहरूको अध्ययन, स्नातकोत्तर शोधपत्र, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

मरहट्टा, शिवराम (२०५६), चितवन जिल्लाका कक्षा ९ मा अध्ययन गर्ने थारूभाषी विद्यार्थीहरूले वर्णविन्यासका क्षेत्रमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन, स्नातकोत्तर शोधपत्र, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

मिश्र, सुशीलादेवी (२०५६), कक्षा पाँच उतीर्ण थारूभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटि विश्लेषण एक अध्ययन, स्नातकोत्तर शोधपत्र, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

यादव, सरोज कुमार (२०६२), कक्षा ६ का मैथिलीभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन, काठमाडौं : स्नातकोत्तर शोधपत्र, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

राना मगर, शुष्मा (२०७१), कक्षा आठमा अध्ययनरत मगर भाषी विद्यार्थीहरूले भाषिक प्रयोगमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन स्नातकोत्तर शोधपत्र, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

राई, प्रभा (२०६९), बान्तावा भाषा र नेपाली भाषाको वाक्यगठनको व्यतिरेकी अध्ययन, काठमाडौं : स्नातकोत्तर शोधपत्र, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

रेग्मी, रेणु (२०६३), दोस्रो भाषाका रूपमा नेपाली भाषा सिक्ने थारूभाषी विद्यार्थीहरूले गर्ने भाषिक त्रुटिको अध्ययन, स्नातकोत्तर शोधपत्र, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

शिवाकोटी, बलराम (२०४८), माध्यमिक तहमा अध्ययन गर्ने शिक्षार्थीहरूको वर्णविन्यासमा गर्ने त्रुटि विश्लेषण एक अध्ययन, स्नातकोत्तर शोधपत्र, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

परिशिष्ट (क)
अनुसन्धान गरिएका सामुदायिक विद्यालयहरू

क्र.स.	विद्यालयको नाम र ठेगाना	स्थापित
१	श्री नेपाल राष्ट्रिय माध्यमिक विद्यालय सिमखोला, गंगादेव ५ रोल्पा	वि.स २०१८
२	श्री जीवन ज्योती माध्यमिक विद्यालय देउलटाकुरा, गंगादेव ६ रोल्पा	२०१९(२०५५)
३	श्री वुद्धि विकास माध्यमिक विद्यालय रातमाटा, गंगादेव ६ रोल्पा	२०४६/२०६५
४	श्री गंगा माध्यमिक विद्यालय चौताराडाँडा, गंगादेव २ रोल्पा	२०२०-०६६-०७१
५	श्री बालबोध आधारभूत विद्यालय भ्काक्रीसल्ला, गंगादेव ४ रोल्पा	वि.स २०४५
६	श्री सिद्ध आधारभूत विद्यालय बसारेचौर, गंगादेव ४ रोल्पा	वि.स २०४६
७	श्री सरस्वती आधारभूत विद्यालय म्वालेखोला, गंगादेव ४ रोल्पा	२०३६/२०६५

परिशिष्ट (ख)
अनुसन्धान गरिएका सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरू

छात्र			छात्रा		
क्र.स.	विद्यार्थीको नाम	प्राप्ताङ्क	क्र.स.	विद्यार्थीको नाम	प्राप्ताङ्क
१	योग नारायण के.सी.	३०	१	पवित्रा कुमारी के.सी.	१७
२	रामकुमार के.सी.	२१	२	देविकला बि.सी.	२०
३	जीवन बुढा मगर	१८	३	निर्मला कुमारी के.सी.	२१
४	अशोक के.सी.	१३	४	चन्द्रकला वली	१५
५	प्रकाश बुढ मगर	१७	५	तारा के.सी.	२६
६	दिपक के.सी.	३२	६	ललिता के.सी.	२५
७	कमल मगर	१९	७	सीता वली	२७
८	महेन्द्र वली	२५	८	खिमा वली	३१
९	खडक राना	२९	९	कमला राना	२५
१०	गणेश कुमार वली	२३	१०	लक्ष्मी डाँगी	२३

११	प्रेम पुन मगर	३१	११	कमला राना	२५
१२	कमल खड्का	२९	१२	कमला वली	१९
१३	खकेन्द्र पुन मगर	३५	१३	बिनिता राना	२४
१४	प्रदिप खड्का	३१	१४	कमला वली	१३
१५	सन्देश खड्का	२१	१५	निशा वली	१६
१६	दिपक घर्ती मगर	२२	१६	एलीसा वली	३०
१७	दिपेश राना	२२	१७	भिम कुमारी बुढा मगर	२४
१८	प्रदिप के.सी.	१९	१८	तिलसरा बुढा मगर	१७
१९	भरत के.सी	२७	१९	करिणा घर्ती मगर	३०
२०	हुकुम भण्डारी	१९	२०	प्रेम कुमारी घर्ती मगर	३१
२१	वरूण देबकोटा	२६	२१	दिपा के.सी.	२२
२२	राजेश रणभुमी बुढा मगर	२४	२२	टिका वली	१६
२३	शोभाराम के.सी.	२८	२३	लिला के.सी.	१६
२४	सुजनसिंह घर्ती मगर	२२	२४	चन्द्रा कुमारी बुढा मगर	२५
२५	ज्ञानबहादुर के.सी.	२९	२५	बिमला कुमारी के.सी.	२१
२६	तेजेन्द्र कुमार वली	२९	२६	सोनिया खड्का	२७
२७	केशव वली	२५	२७	कमला के.सी.	१९
२८	खकेन्द्र वली	३२	२८	रविना कुमारी के.सी.	२३
२९	खकेन्द्र थापा	२५	२९	गिता वली	२५
३०	बिमल वली	२१	३०	ललिता थापा	२०
३१	इनद्रबहादुर वली	२७	३१	अनिता थापा	३०
३२	नरेश के.सी.	१८	३२	जमुना के.सी.	२८
३३	भुपेन्द्र वली	१५	३३	कल्पना के.सी.	१७
३४	भरत वली	१३	३४	तुलसा के.सी.	२८
३५	मोहन के.सी.	१३	३५	मनिषा के.सी.	१८

व्यक्तिवृत्त

नाम	:	तुलबहादुर वली
जन्ममिति	:	२०३८/०२/०५
बुबाको नाम	:	गंगे वली
आमाको नाम	:	आइती वली
श्रीमती	:	चेतना खड्का (वली)
जन्म स्थान	:	गंगादेव गाउँपालिका - ४ रोल्पा
हालको ठेगाना	:	कीर्तिपुर, काठमाण्डौं
धर्म	:	हिन्दु
लिङ्ग	:	पुरुष
नागरिकता	:	नेपाली
राष्ट्रियता	:	नेपाली
भाषा	:	नेपाली, अङ्ग्रेजी र हिन्दी
मोबाइल नं.	:	९८४००९९२५५/९८०३२७९८५५
इमेल	:	Pankajoli56@gmail.com

शैक्षिक योग्यता

तह	शिक्षण संस्था	उत्तीर्ण
एस.एल.सी	श्री जीवन ज्योती माध्यमिक विद्यालय देउलटाकुरा, गंगादेव ६ रोल्पा	२०६०
प्रमाणपत्र तह	श्री जनकल्याण उच्च माध्यमिक विद्यालय थारमारे, बा.न.पा.२ सल्यान	२०६३
स्नातक तह	श्री जनकल्याण क्याम्पस थारमारे, बागचौर नगरपालिका २ सल्यान	२०६७
स्नातकोत्तर	श्री त्रिभुवन विश्वविद्यालय कीर्तिपुर, काठमाण्डौं	२०७४

रोल्पा जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिको अध्ययन
(५२१/२०६९) तुलबहादुर वली २०७४/२०१८

